

ГОД VIII ЛІПЕНЬ - ЖНІВЕНЬ № 61
1954 г.

БОЖЫМ ШЛЯХАМ

ДВУМЕСЯЧНЫ ЧАСАПІС БЕЛАРУСКАЕ РЭЛІГІЙНАЕ ДУМКІ

ЦУДАТВОРНЫ АБРАЗ ВАСІЛЬКАЎСКАЕ
МАЦІ БОЖАЕ

ВОŽУМ ŠLACHAM
(SUR LA VOIE DIVINE)

BULLETIN RELIGIEUX BIELORUSSIEN BIMESTRIEL

Année VIII.

N° 61

Juillet-Août 1954

51, rue des Sts-Pères — PARIS · VIe

Перадплата «Божым Шляхам» на 1954 г.		
	За адзін нумар	На год
Францыя	60 фр.	350 фр.
Англія	1 ш. 10 пэн.	8 шыл.
Аргентына	2 пэз.	10 пэз.
Аўстралія	2 ш.	10 шыл.
З. Ш. А.	20 цэн.	1 дал.
Бэльгія	8 б. фр.	50 б. фр.
Данія	1 д. кар.	6 д. кар.
Канада	20 цэн.	1 дал. 20 ц.
Нямеччына	80 пф.	5 н. м.
Швэція	1 ш. кар.	6 ш. кар.

Грошы слашь на адресы:

у ФРАНЦЫІ:

Chèque Postale : Paris c. 6287 44
R. P. Horosko Leo 95, rue de Sèvres,
PARIS VIe.

у АНГЛІІ:

Rev. dr. C. Sipovic, Marian House, Holden Avenue, LONDON N. 12.

у АРГЭНТЫНЕ:

Asociacion Bielorusa en la Argentina C. Coronel Sayos 2981.
4, de Junio, Buenos Aires.

у АЎСТРАЛІІ:

Mr. Jackievicz Donat, 60. Fisher Str.
East BRISBANE. Q-ld.

у БЭЛЬГІІ:

M. l'Abbé Czerniański François, Michelse 202. LOUVAIN.

у НЯМЕЧЧЫНЕ:

Dechant Michael Moskalik. Konto, № 135259,
P. Sch. A. Hannover.
in Goslar,

З беларускае народнае мудрасьці

- З жыру сабака шалеець. (Калі багаты бяспутнічае).
- З касою пагоды не чакаюць. (Неабходная справа не адкладаецца).
- З кім жыць, таго не гнявіць.
- З кім павядзешся, ад таго набярэшся.
- З ліхім чалавекам то і гадзіна вёкам.
- Злоба людзкая межаў ня знае.
- З людзьмі жыві, а з Богам памірай.
- З малюе іскры бывае вялікі пажар.
- З моладу балі спраўлялі, а пал старасць жабракамі сталі.
- З моладу прарэшынка, а пал старасць дзірка. (Грахі моладасці на старасці пакутующа хваробамі).

КНІЖКІ ДА НАБЫЦЦЯ.

У Беларускіх Каталінкіх Місіях у Лёндане і Парыжы можна купіць наступныя беларускія кніжкі:

Друга В. — Ты і яна.	250 фр — 6 шыл.
а. Л. Гарошка — Душа	40 фр. — 1 шыл.
а. Л. Гарошка — Паходжанье чалавека 20 фр. — 10 пэн.	
а. Л. Гарошка — Св. Еўфрасіня — Прадслава Полацкая	150 фр.— 4 шыл.
Г-і Я. — Казкі № 2	30 фр. 15 пэн.
Г-і Я. — Казкі № 3	30 фр. 15 пэн.
Равенскі М. Арсеньева Н. — Магутны Божа. Песня з нотамі.	— 5 фр. 3 пэн.
Народная казка — Музыка і чэрці	40 фр. 1 шыл.
Сяднёў М. — Цень Я Купалы	30 фр. 15 пэн.
Каваль П. — Беларусь у датах, ліках і фактах (друг. выд.)	450 фр. — 13 шыл.
Змагар А. — Случчакі-Апавяданьне	— 100 фр. 2 ш.
Змагар А. — Рэлка-казка	— 30 фр. 15 пэн.
Малітаўнік «Божым шляхам»	80 фр. 2 шыл.
Малітаўнік «Holas Dušy»	200 фр. 5 шыл.
Камплект часопісу «Божым шляхам» за мінулыя гады	2500 фр. — 2 ф. і 10 шыл.

M. Bahdanovic — Weissruthenischer Heimat. Lyrik — 50 фр. 2 шыл.

Звяртанаца на адресы: У Францыі:

R. P. Horosko Leo, 95, rue de Sèvres, Paris VI.

у Англіі: Rev. dr. C. Sipovic, Marian House, Holden Avenue, LONDON N. 12.

у Нямеччыне: Weissruthenischer Caritasdienst in Deutschland. (20b) Goslar/Harz, Sommerwohnenstrasse 1 A.

Знаў Бог, што ня даў съвіні рог, а то ўвесь съвет перавярнула-б.

Значан сокал па ляту, а сава па воку.

З незабітага мяdzьвельдзя шкуры не дзяруць.

Золата і ў краме ластанеш, а розуму нікому ня прыставіш (Бедны разумны лепш за багатага дурня).

Зраду прыймаюць, а зрадніка вешаюць.

З разумным пагаворыш — вума набярэшся, а з дурнем — і пасыльні страціш.

З роднай старонкі і варена сястра.

З чужога воза хонь сярод балота злазь.

З чым у калыску, з тым і ў ламавіну (Аб характеристы).

Зньяўшы галаву, па валасох ня плачуць.

З якім спазнаешся, такім сам стаешся.

БОЖЫМ ШЛЯХАМ

Год VIII.

ЛІПЕНЬ-ЖНІВЕНЬ 1954 г.

№ 61

1054 - 1954

Дня 16 ліпеня 1054 году папскія легаты пала жылі на аўтары сьв. Сафіі ў Канстантынопалі булыю, якію адлучалі ад каталіцкае лучнасьці Канстантынопальскага патрыярха Міхала Керуляря.

Ад таго часу праішло 900 гадоў. Насупраць прыказкі, што «час гоіць раны», у гэтым выпадку вялікая рана на целе Хрыстовае Царквы не зажыла. І так ужо на працягу 900 гадоў каталіцкі і праваслаўны съвет не адпраўляюць Божае Службы ў адной і той самай съвятыні на tym самым аўтары, хоць іхняя вера ў сьв. Тройцу, у съвятыя Тайны ў сваёй аснове аднолькавая; хоць з такою самаю лабожнасьцю звязтаюца ў малітвах да Багародзіцы і да шматлікіх съвятых.

Падзея з 1054 г. адбілася вельмі балочым рэхам у жыцці беларускага народу, дык зацікаўленыне беларусаў да гэнае падзеі і ў першую чаргу да яе прычынаў мae вельмі глыбокae абаснаваныне. Застрымаецца тут прынамся над галоўнымі прычынамі падзелу хрысьціянства.

Ня глядзячы на шматлікія элемэнты ў будове Рымскай імперыі, якая аўядноўала рознаёкі народы і культуры ў адно, яна ніколі ня сталася монолітам. Рымскі парадак, грэцкая філізофія, усходнія бога-культы, гандаль — усё гэта квітнела на просторы ўсеі імперыі і да пэўнае ступені яе цэмантавала. Аднак розніцы паміж вялізарнымі правінцыямі імперыі, паміж яе народамі ніколі ня зьікалі. Гэтыя розніцы сталі асабліва праяўляцца ў той час, калі сама імперыя дажывала свой век і калі пачала раскладацца.

Два найважнейшыя народы рымскай імперыі: рымляне і грэкі былі далёкімі адзін ад другога. Рымлянін — цвяроўзы, ясны, цвёрды аж да зьверства — гэта тып добрага здабыўцы, адміністратора, юриста. Зусім іншы тып грэцкага генія — рудавы, даликатны, з буйнай фантазіяй; ён у сваёй натуры меў нахіл да плаэзі, філізофіі, мастацтва. Прыгаство і вырабленасць грэцкае клясычнае мовы паланіла здабыўцу рымляніна. І хціць прыйшоў той час, што рымляне перайшлі на лацінскую мову як у найбольш урачыстых гутарках так і ў пісьме, але грэк ніколі ня прызнаваў нават правоўнасці для лацінскае мовы ў съвеце культуры.

Быў час, калі грэкі пагарджалі лацінскаю мовай, а пасля праста толькі талеравалі яе.

На самай мяжы IV і V стагодзьдзяў Рымская імперыя канчатковая дзеліцца на дзве: Захаднюю і Усходнюю. У пятым стагодзьдзі Захадняя імперыя ня вытрымоўвае націску розных нарманідскіх народаў і разваливаецца. На яе руінах астаецца непадзельны Каталіцкая Царква пад кірауніцтвам папы Рымскага і творыць новую хрысьціянскую цывілізацыю. Тагачасны Захад шукае новых шляхоў, бо ян мае традыцыі.

Зусім што іншае творыща на Усходзе, якога сталіцай ад часоў імператара Канстантына сталася Бізантыя, ад імя імператара названая Канстантынопалем. Тут утрымалася даўнейшая рымская імперыя і праіснавала тысячу гадоў пасля таго, як развалілася яе заходняя часць. Не дарма грамадзяне бізантыйскія імперыі называлі сябе рымлянамі. Гэтыя «рымляне» глядзелі звысока і з пагардай на «барбарскі» Захад, які з свайго боку чым больш мачнену, тым больш з пагардай і недаверам, а часам і пагрубіянску ўдносіўся да ўсяго, што было «Усходнім».

Апрача таго было нямала іншых прычынаў, якія павялічвалі розніцы і нязгоду між Рымам і Канстантынопалем, які ад часу Халкідонскага сабору, пачаў сябе называць «Новым Рымам».

Бізантыя — пазнейшы Канстантынопаль — да часу перанясення туды сталіцы, была маленькім гарадком, а ягоны япіскап быў вікарым мітрапаліта Тракійскага Гэраклі. Ад маманту перанясення імператарскага аседку ў Бізантію ў тамтэйшых япіскапаў зьяўляеца амбітнае жаданыне паднясення свайго пасаду да вышэйшага ступені. З гэтаю мэтаю была выдумана лягэнда аб праўданыні ў Бізантыі ап. Андрэя і заснавання ім тамтэйшага япіскапскага пасаду. Наступна на Халкідонскім саборы зроблена стараныня праўна прыгвоіць Канстантынопальскаму пасаду другое мейсца пасля Рыму, хоць Ерузалімскі і Антыёхійскі патрыяршыя пасады былі бязумоўна старэйшымі і звязаныя сваімі пачаткамі з імёнамі першых апосталаў. Прычына гэтих стараныняў была зусім ясная; яна ня была ні духбу́нага, ні царкоўнага характару. Канстантынопальскі патрыярх дамагаўся правоў пяршынства толькі таму,

што знайхэдзіўся ў горадзе, дзе жыў галава дзяржавы — імпэратор. А трэба ведаць, што бізантыйскія імпэраторы, стаўшыся хрысціянамі ў IV ст., затрымалі ўвесь цэрэмоніял даўных паганскіх імпэратораў, якім будаваліся святыні нароўні з багамі і перад якіх статуямі паліліся кадзіла. Хрысціянскія імпэраторы Бізантыі адракліся «боскіх» гонараў, але затрымалі амаль бяз зъмены калішні прыдворны цэрэмоніял, што быў наскрэбъ рэлігійны. Імпэратор үважаўся за прадстаўніка Бога на зямлі. Ён назначаў патрыярху, япіскапаў і скідаў іх з пасадаў, калі яму не дагаджалі, ён-жа склікаў саборы.

Надужыцыё съвецкае үлады ў духоўных справах у Канстантынопалі было ў вялікай меры прычынаю непарозуменінья паміж Канстантынопальскім Патрыярхам і Папаю Рымскім — усе паважнейшыя гісторыкі ў гэтых згодныя, але да гэтага даходзілі іншыя розьніны. Найбольш відавочнай была розыніца ў літургічных фабрадах, іншы быў падыход да некаторых съвітаў, інакш наладжана адміністрацыя; цэнтралізацыя ў Заходній Царкве і сваі ўва Усходній, накладалі сваё таўро на шматлікія формы рэлігійната жыцця. Дык ня дзіва, што ў другой палавіне IX ст., калі ў Канстантынопалі патрыярхам быў Фоцій і вынік закалот з ягоным папярдэнікам на патрыяршым пасадзе, дык прыйшло да фармальна разрыву паміж Канстантынопальскай і Рымскай Царквою.

Навейшыя гісторыкі цвердзяць, што Фоцій памёр памір'ышыся з Папаю, але не зважаючы на гэта, скандалы разрыў за яго часоў і літаратура, якая ў тым часе з'явілася з-пад пяра Фоція, былі цяжкімі паказынікамі на будучыню. Да часоў Фоція Рымскі архірэй меў апошні голас усіх рэлігійных спрэчках Усходняе Царквы і ў дэфиніціях праўдай веры з нагоды розных гэрэзій, якія першы зрабіў закід, што Рым сам падпаў пад гэрэзію, бо інакш разумее навуку аб паходжанні Св. Духа, увёў цэлібат съвітароў, выдаў загад пасыціць у суботы і ін.

У асобе Фоція прыйшлі да голасу ўсе тыя гістарычныя, культурныя, тэолёгічныя, праўналітургічныя і звычайнія розьніцы, якія існавалі між Захадам і Усходам. Да гэтага няктакты і амбіцыі з абодвух бакоў ня былі гаючым бальзамам на раны ў еднасці Хрыстовае Царквы. Трэба было толькі іншае нагоды і абставін, каб еднасць Царквы была парушана на дубгія часы.

На гэткую нагоду доўга чакаць не давялося. Яна здарылася, калі Канстантынопальскім патрыярхам стаўся амбітны Міхал Керуляры. Пад ягоным уплывам Ахрыдзкі архіяпіскап Леў напісаў ліст да лацінскага біскупа ў Трані, робячы ў ім закід лацінікам, што яны үжываюць ў Службе Божай прэсны хлеб, посыціць у суботы, скасавалі үжыванье алеўся і інш. Хоць ліст быў адрасаваны да аднаго біскупа з Трані, а не да Папы, але ў той час было ясна, што вястрэ ў лісту было скі-

рэвана супраць усіх лацінскае Царквы і ўласціваю мэтаю ліста, якую мелі на ўвесь ягоныя аўтары, было не дапусціць да супольнае акцыі Папы і імпэратора Канстантына IX супраць нарманаў. Калі аднак пасыль таго патрыярх Керуляры пад уплывам імпэратора крху зъмяніў свой высокі тон і з'яўрнуўся да Папы, дык Папа Леў IX наважыўся выслать у Канстантынопаль сваіх легатаў на чале з кардыналам Гумбэртам.

Кардынал Гумбэрт быў моваведам і спэцыялістам у грэцкіх справах, аднак не азначаўся патрэбнаю цярплюасцю, ані тектам.

Папская дэлэгация прыехала ў Канстантынопаль вясною 1054 г. і адразу скантактавалася з імпэраторам, які вельмі жадаў дагаворыца з Рымам да згоды. Але перагаворы былі ня лёгкаю справаю, калі з аднаго боку выступаў папскі легат Гумбэрт, адзінка здольная, але пры тым твалтоўня і перапоўненая ідэямі велічы Рымскага пасаду, а з другога боку падступны і амбітны патрыярх Керуляры. Калі перагаворы не давалі ніякага выніку, а Керуляры захоўваўся абураюча, у суботу дні 16 ліпеня 1054 г. папскія легаты, увайшоўшы ў сабор сьв. Сафіі на пачатку Службы Божае, палажылі на аўтары папскую бульлю, якою адлучалі ад Царквы патрыярха Міхала Керулярыя. Пасыль гэтага легаты чым хутчэй пакінулі Канстантынопаль, баючыся за сваё жыццё ад падбуранага натаўлу. Чатыры дні пасыль гэтага (20 ліпеня) Керуляры адлучылі ад Царквы легатаў. Сучаснікі не здавалі сабе поўнасцю справы з усіх цяжкіх наступстваў, якія былі звязаны з тым актам — гэта быў акт якім зроблена падзел між Рымскаю і Грэцкую Царквою.

Сённяня вучоныя стараюцца знайсці са праўдных вінаватых дакананае драмы. Няма сумніву, што прычыны гэтае драмы былі шмат глыбейшыя, як нетактоўнасць кардынала Гумбэрта і гордасць Керулярыя, або некаторых з іх успаміналася перш. Але якія-б ня былі тыя прычыны, бульля з адлучэннем Керулярыя сталася фактам, аднак яшчэ паўстася пытанье юрыдычнае важнасці бульлю. Калі яе папскія легаты клалі на аўтар сьв. Сафіі, Пала Лей IX, які выслаў легатаў, ужо ня жыў ад трох месяцаў (ён памёр 19 красавіка). Дык ці малі папскія легаты выступаць ад імя Папы і ад Рымскай Царквы, калі сам Папа ўжо ня жыў?

Незалежна ад таго, які адказ даюць праўнікі і гісторыкі на пастаўлене пытаньне, не зъмяніецца сумная сапаруднасць падзелу хрысціянства.

З нагоды сумных угодкаў падзелу мы можам зрабіць некалькі вартасных выснаўкаў. Разбіцьцё хрысціянства перш чым сталася дакананым фактом, было падрыхтавана на працягу стагодзьдзяў. Узаемны недавер, палітычныя інтрыгі ў царкоўных справах і ёсабістыя амбіцыі адыгралі сваю ганебную ролю ў падрыхтоўцы разбіцця і ў яго дакананні. Разбіцьцё найвыразнейшай пярэчыць во-

лі Хрыста, каб была адна аўтарня і адзін пастыр і хто толькі пачувзе сябе хрысьціянінам мусіць працаўца для ажыццяўлення волі Хрыста. У гэтай працы перадусім трэба старацца сябе ўзаемна зразумець, умень шанаваць пераканаўні іншых і вяковыя традыцыі.

Сёньня, дзякаваць Еогу, адчуваеща ўсюды зразуменіне патрэбы адзінага хрысьціянскага

фронту. Да чиста рэлігійных матываў, якія дыктуюць людзям неабходнасць стараньня аб устанаўленыні адзінства, далучаеца яшчэ і дачасны матыў. Бязбожны камунізм ёсьць ворагам усіх рэлігій, але асабліва хрысьціянскіх; было-б шмат лягчэй змагацца з гэтым ворагам, калі-б было адзінства ў духу, праўдзе і на дзеле.

а. Ч. Сіповіч.

Царква—Містычнае Цела Хрыста

Калі-б Хрыстос, зъявіўшыся ў Палестыне, жыў там, навучау, тварыў цуды і нарэшце памёр на кръжу пакутніцкай смерцю, але не пакінуў па Сабе жывое арганізацыі — свае Царквы, дык што-ж-бы асталося ад Яго твораў і Яго навукі?! Ведама, што Хрыстос кнігаў ня пісаў, дык Яго навука асталася-б хіба толькі ў пераказах і няясных лягэндах, а Ягонае дзела збаўлення людзтва хутка зыйшло-б на нішто; людзі аб Ім забыліся-б. Хіба толькі якія вучоныя ад часу да часу рабілі-б свае досьледы аб Ім. Але не дзеля гэтага хуткапрамінаючага зъяўлення прыходзіў Хрыстос на зямлю; не дзеля таго, каб засвяціць як зынічка і навекі згаснуць, але каб быць Дарогаю, Праўдаю і Жыцьцём для ўсіх народаў, усіх расаў і для кожнага з нас паасобку. Дзеля гэтага Ён заснаваў сваю сьвятую і непамыльную ўстанову, дзе жыве і праўбывае Сам заўсёды, як Эўхарыстычны Бог; устанавіў сьвятыя Тайны і даручыў гэта ўсё епархіі япіскапаў на чале з сваім Намеснікам.

Гэтаю жывою, сьвятою і непамыльнаю ўстановаю ёсьць Христовая Царква.

Царкву можна разглядыць, як епархічную арганізацыю грамадзтва, заснаваную Хрыстом дзеля таго, каб далей вяла дзела збаўлення людзтва. З гэтага гледзішча Царква стаіць перад намі як жывы арганізм. Устанаўленыне Царквы адбывалася паступова. «А вы за каго Мяне ўважаеце?» пытаваўся аднойчы Хрыстос сваіх вучняў. «Ты Хрыстос, Сын Бога жывога, адказаў Яму Сымон-Пяцро. А Хрыстос яму на гэта кажа: Шчаслівы ты Сымон, сын Іоны, бо ня цела і кроў аб'явлі табе гэта, але Айцец Мой, Каторы ёсьць у Небе. И Я кажу табе, што ты ёсьць Скала (Пяцро) і на гэтай Скале Я збудую Царкву Маю і пякельныя вароты не перамогуць Яе. И дам табе ключы валадарства нябеснага» (Мат. XVI, 15-19). Гэта толькі абяцаныне Пяцру, што ён будзе бачнаю галавою Царквы затое, што першы спаміж апосталаў праівіў жывую і глыбокую веру ў Боскасць Хрыста. Зьдзесыненыне гэтага абяцаныня адбылося пасля ўваскрасеньня Хрыста, калі Ён, зъявіўшыся апостолам, пытаваўся Пяцра, ці ён Яго любіць больш як усе іншыя. И Пяцро добра памятаючы, што ня так даўно выракаўся перад архірэйскімі

слугамі, што ён вучань Хрыста, цяпер праз сълёзы паўтараў: «Господзе, Ты ўсё ведаеш, Ты ведаш, што я люблю Цибę». И Хрыстос тройчы казаў да яго: «Пасі ягніты мае!», «Пасі авечкі мае!» Ды зноў: «Пасі авечкі мае!» (Іван ХІ, 15-17). Тады і ўчыніў Хрыстос аканчальна Пяцтра бачнай галавою Свае Царквы.

Калі Хрыстос жыў на зямлі дык Сам быў галавою Царквы бачнай і нябачнай. Але ад часу, калі Ён уз्�нёсся на неба на ўлоньне Свайго Айца, а на зямлі праўбывае толькі ў съвятой Эўхарыстыі дык Ягоным намеснікам, бачнаю галавою Царквы, зъяўляющаюся кожначасны наступнік апостала Пяцра. Ведама, што Хрыстос, будучы на зямлі, меў поўную ўладу і непамыльніць. Ён казаў аб себе: «Я дарога, праўда і жыцьцё» (Іван ХІV, 6). А на іншым мейсцы: «Я съвято съвету, хто йдзе за Мною, той ня ходзіць у цемры, але будзе мець съвято жыцьця вечнага» (Іван VIII, 12). Пасля ўз্�нясненія на неба, Хрыстос як адвечная Праўда праўбывае ў лоне Свайго Айца, але абвешчаная Ім праўда знайходзіцца ў Царкве, і яна мае ад Хрыста ўсё неабходнае дзеля таго, каб весьці ўсіх людзей да вечнага жыцьця ў небе. Паўнату свае ўлады Хрыстос перадаў Царкве перад самымі сваім уз্�нясненіем. Зъявіўшыся апостолам праз зачыненыя дзъверы Ён казаў: «Як Айцец Мой паслаў Мяне, так і Я пасылаю вас. Сказаўши гэта, дзымухнуў і кажа: Прыймече Духа Святоага» (Іван XX, 21-22). Гэта было завяршэннем яшчэ перш даручанага пасланніцства і звязанага з ім аўтарытэту: «Хто вас слухае, той Мяне слухае, а хто вамі пагарджае, той Мною пагарджае; хто пагарджае Мною, той пагарджае Тым, Хто паслаў Мяне» (Лук. X, 16). Адгэтуль ясна відаць, што Хрыстос перадаў Сваёй Царкве Сваю навуку, якую Ён Сам атрымаў ад Свайго Айца, і што гэтую навуку Царква будзе пашыраць між народамі ў імені Хрыста; хто паслухае яе, той паслухае Самога Хрыста і Яго Айца; і наадварот, той хто ня прыйме яе ад Царквы, гэтым самым пагардзіць Хрыстом і пагардзіць Нябесным Айцом.

Царква мае велічную, небасяжную мэту, але сама яна складаецца з звычайных, съяротных і слабых людзей, дык як-жа гэтыя людзі могуць забясьпечыць непамыльнае асягненіне так высо-

кае і так важнае мэты? Дзеля гэтага Хрыстос даў Царкве неабходныя да гэтага ласкі, а сваім намеснікам даў дар непамыльнасці ў спрахах съвятое веры і маральнасці; карыстаюць яны з гэтае ўлады тады, калі абвяшчаюць нейкую праўду веры ех *cathedra*.

Яліскапы на чале з Рымскім Першаархірэям, а з імі ўсе съвтары, што знайходзяцца ў лучнасці з Апостальскім Пасадам, твораць царкоўную епархію, без якое Царква ня можа існаваць. І там, дзе няма гэтае епархіі, там наступае аслабленыне съвятое веры, заніканье съвятых Тайнаў, упадак маралі. Гэта ясна выяўляеца ў пратэстантызме, асабліва ў ягоных шматлікіх сектах, дзе ўжо часта нават ня вераць у Боскасць Хрыста і тлумачаць Съвятое Пісаныне кожны на свой лад — сёньня так, а заўтра іначай, у выніку чаго зьяўляеца поўны хаос у маральнym і духовым жыцці. Праўда, ёсьць пабожныя людзі і ў пратэстантызме, але гэта ня ў сілу самога прагэсцантызму, а ў сілу дараў Съвятога Духа, даных высокародным душам дзеля іхняе добрае волі і шчырага жаданья належаць да сапраўдане Христовае Царквы, праз гэта яны начынаюць належаць да души сапраўдане Христовае Царквы. Але звычайны шлях асьвячанья і збаўленья, гэта прыналежнасць да бачнае Христовае Царквы і належны ўздел у Таёмствах Христовых ды ў парадкаваныне свайго жыцця паводле навукі Христа згодна з тлумачэннем Царквы, а так-жэ ўзрэзаныне ў багаслужэннях, асабліва ў Найсвяцейшай Эўхарыстычнай ахвяры, што ёсьць цэнтрам надпрыроднага жыцця чалавека.

На-за бачнай Царквою ёсьць нябачная Царква: гэта Містычнае Цела Хрыста, дзе Сам Хрыстос ёсьць нябачнай Галавою ўсіх, што жывуць з Ім, у Ім і для Яго. Тут кожная справядлівай душа ёсьць членам гэтага Цела. І нават тыя спрэвядлівые, якія не належаць да бачнае Царквы, але не па сваёй віне знайходзяцца ў стане не-зданья дзе ёсьць сапраўдная Царква, яны так-жэ належаць да Містычнага Цела Хрыста. Думку аб Містычным Христовым Целе вельмі ясна выказаў апостол Павал. Глянчы, як прыгожа ён апісвае яго, прыраўноўваючы да лучнасці, якая ёсьць ў чалавечым арганізме між галавою і членамі. «Як у азным целе маём шмат членоў, але ня ўсе члены маюць тую-ж работу, так мноства насторым адно цела ў Хрысце» (Рым. XII, 4-5). «Бо як адно цела, а мае многія члены, і ўсе члены аднаго цела, хоць іх і многа, твораць адно цела, так і Хрыстос» (І. Кар. XII, 12). «Усё пакарыў (Айцец) пад ногі Яго, і даў Яго за галаву над ўсім у Царкве, каторая ёсьць Яго Цела, і

паўната Яго, якая напаўняе ўсё ўва ўсім» (Эфэз. I, 22-23).

Значыць Царква творыць з Хрыстом адну сутнасць. Таму і кажа сэв. Аўгустын, што Хрыста без Царквы ня можна поўнасцю зразумець: Яны неразлучныя, як неразлучныя людзкое цела і галава. Хрыстос і Яго Царква твораць адну супольнасць — цэлага Хрыста.

У такой будове Царквы ёсьць бязъмежная любоў Хрыста да ўсіх людзей агулам і да кожнага з нас паасобку, бо Хрыстос прыйшоў на зямлю збавіць ўсіх і ўчыніць праз Царкву Свайм Містычным Целам. «Хрыстос так палюбіў Царкву, што і Сябе аддаў за Яе» (Эфэз. V, 25). У выніку гэтага: «Мы члены Яго Цела, ад Цела Яго і ад Касціцы Яго» (Эфэз. V, 30). Вось якая щыльная лучнасць паміж Царквою і Хрыстом, паміж намі і Ім. Таму чыніць напасць на Царкву, гэта ўсё роўна, што нападаць на Хрыста. Прасъледаваць Царкву, гэта роўназначна, што прасъледаваць Самога Хрыста! Гэта ясна бачым з прыкладу Саўла, будучага апостала Паўла. Ён не прасъледаваў Хрыста, а толькі хрысьціян, аднак калі ў дарозе да Дамаску, куды накроўваўся Саўло, каб забіваць хрысьціян, зъявіўся яму Хрыстос, дык зъвярнуўся да яго такім словамі: «Саўло, Саўло, чаму прасъледуеш Мяне? Ён адказаў: Хто-ж Ты, Господзе? А Ён у адказ: Я Ісус, Каторага ты прасъледуеш!» (Дзеян. Ап. IX, 4-5). Як бачым, Хрыстос ня кажа «Я ёсьць Хрыстос, Каторага вучняў ты прасъледуеш», а проста «Я Ісус, Каторага ты прасъледуеш».

Нават найменшы вернік належыць да містычнага Цела Хрыста. Дзеля гэтага, калі мы япо прасъледуем, кры́удзім, пазбаўляем яго і яго сям'ю сродкаў да жыцця — тым самым прасъледуем і кры́удзім Самога Хрыста. Калі-б людзі ўсьведамілі як сълед гэтую праўду, на колькі тады было-б лягчэй развязаць сацыяльныя пытаньні. Бо-ж кожная кры́уда ўчыненая іншаму, адбіваецца нейкім чынам на ўсіх, як на членах аднаго цела і нават на самым кры́удзіцелю, бо-ж і ён належыць да таго-ж містычнага Цела Хрыста.

Усё чалавечства — гэта Містычнае Цела Хрыста, калі ня дзейным чынам праз жывую і глыбокую веру, праз непахісную надзею і праз дзейную хрысьціянскую любоў, дык прынамся патэнцыяльным спосабам у тым значэнні, што кожны чалавек, пакуль ён жыве, можа атрымаць ласку Божую, каючыся за свае грахі і зъвяртаючыся да Христа, просічы ў Яго пррабачэння і памілавання. Абавязкам кожнага верніка ёсьць стацца актыўным членам Христовага Цела і збольшыць сваю любоў да Хрыста.

а. Я. Тарасэвіч.

Справа беларускае Каталіцкага епархіі ў Менску ў 1924 г.

У часапісе «Дакументы і факты» №р. 1. з 1952 г. ёсьць кароткая зачэмка Спектатара «Справа ўтварэння Беларускае Каталіцкага Царквы ў Б.С.С.Р.», у якой гаворыща: «У 1924 г. з групы «Дзяньніца», якая стаяла ў тым часе на чале ўраду і Камуністычнае партыі ў БССР, падыстала думка ўтварэння на тэрыторыі Савецкае Беларусі Беларускае духоўнае каталіцкае ўлады... Пры помачы гэтай групы пачаліся шуканыні адпаведнага кандылатата... Захоўня Беларуская група грамадаўцаў запрапанавала кандыдатуру кс. Адама Станкевіча... Кс. Адам Станкевіч пагадзіўся з праановай тым-больш, што і сам быў палязляў частковая ў той час пагляды грамадаўцаў на магчымасць будовы Беларускага Нацыянальнага Дому ў БССР. Дзеля гэтага кс. Станкевіч паразумеваеца ў гэтай справе з Першаерархам Украінскае Каталіцкага Царквы (грэка-каталіцкае) мітр. Шэптышкім, які даведаўшыся, што праект гэтых высунуты галавой ураду БССР А. Чарвяковым і праф. Ігнатоўскім і іншымі, якія зъяўляюцца, ня гледзячы на афіцыяльны камуністычны шылд — беларускімі патрыётамі — падтрымаваў думку кс. Станкевіча выезду ў БССР і абняцця там кіравечтва Каталіцкаю Царквой і ператварэння яе ў беларускую з польскай, як было лагетуль. Аднак пастанова выезду апцягвалася нэгатыўным становішчам Рыму ў гэтай справе, які не хапеў, дазволам гэтага кроку, проціставіць сабе Польшчу. Быў мамант, што кс. Станкевіч амаль што ня выехаў у БССР на сваю руку без дазволу Свяцейшай Сталіцы...»

Колькі ёсьць прауды ў гэтым съведчаныне Спектатара? Падзеі аб якіх ён піша маюць вялікае значэнне для нашае гісторыі агулам і рэлігійнае ў асаблівасці але из вялікі жаль аўтар не падаў крыніцу, адкуль ён чэрпаў свае інфармацыі і ўжо гэтым самым зыніціў сваё съведчаныне да тых вестак, аб якіх кажуць: «так мне падзі гаварылі». Тымчасам падзеі, аб якіх піша Спектатар ня так даўнія і ёсьць магчымасць іх спраўдзіць. У сьвятле дакументаў выяўлена, што съведчаныне Спектатара мае толькі зерне прауды з паважным ладаткам фантазіі. На шчасльне захавалася дакладнае съведчаныне самога кс. Адама Станкевіча адносна гэтага справы ў книзе: «Беларускі Хрысціянскі рух». Вільня 1938 г. Там у раздзеле VII, § 6 «Занік Б.Х.Д. у Менску і бальшавіцкія пляны аб беларускім каталіцкім біскупе» даслоўна гаворыцца:

«Пасяля таго, як у Менску ўцвярдзіліся бальшавікі ўсякая ізейнасць БХД (Беларускае Хрысціянскае Дэмакратычнае Злучнасці), якая перад тым так буйна там разьвівалася, быта спынена. Аднак асталася там жменя людзей, дзеяных сяброў БХД, якія ня трацілі надзеі на тое, што

рэвалюцыйны віхор пераміне, жыцьцё ўложыцца ў праўныя рамкі і будзе магчымая хонь сякай-такая праца жыват і для БХД. Такую надзею сапрауды можна было месьць, бо бальшавікі ў першых гадох свайго рэжыму давалі магчымасць працы на ніве беларускай культуры, з нават быццам шукалі спосабу развязаныя праблемы рэлігійнай. Магчымасць культурнай працы ў БССР сцягвала, як ведама, туды беларускую інтэлігэнцыю з эміграцыі, а так-жэ і з Польскай Рэчы-Паспалітай, дзе для яе ня было працы. У беларускім грамадзянстве ёсьць думка, што гэтая бальшавіцкая палітыка ня была шчырай, што была гэта звычайная прыманка, каб прыбраць да рук усю беларускую народную інтэлігэнцыю і такім ці іншым спосабам зьнічыць яе. Вось-жэ сабраную да сябе беларускую інтэлігэнцыю бальшавіцкага рэжыму можа зъяўляюцца звычайнім прыпадкам, і можа і сапрауды съведамай прыманкай для Беларусаў з боку маскоўскай палітыкі.

У кожным выпадку ў сваім часе бальшавіцкая палітыка, даючая Беларусам жыць і працаўаць у БССР, сапрауды існавала, быта плоднай ў сваіх выніках і сягала так-жэ да беларускай інтэлігэнцыі рэлігійнай. Пазваляю сабе тут прытачыць ліст з Менску з 29-IV-1924 г. даунейшай дзейнай сяброўкі БХС на менскім грунце да аднаго каталіцкага ксяндза Беларуса ў Польшчы. Дзеля ведамых прычын прозвішча ані тэй сяброўкі БХД, ані ксяндза называць тут не могу. Вось даслоўны зъвест таго пісьма: «...Вельмі Паважаны Ксёндз! Пішу я не ад сябе да Ксяндза, але ад імені каталіцкага Беларусаў, каторыя чуючы недахват духовенства, прасілі мяне зъвярнуцца да нашай улады (да бальшавіцкай — увага Ад. Ст.) з просьбай, што не дазволіла-б нам запрасіць ксяндзоў з загранічы. Дзеля гэтай прычыны я гаварыла з некаторымі представітвамі вышэйшай улады, ці не пазволілі-б прыехаць з заграніцы ксяндзом Беларусам, як напрыклад кс. Н. і т. л. Мне адказаў вельмі прыхільна і даручылі напісаць да кс. Н. наступнае: што савецкая ўлада згодзіла на прыезд каталіцкіх беларускіх ксяндзоў пад трымя ўмовамі: 1) каб духовенства каталіцкае пазводзілі мажлівасці ўзводзіла беларускую мову ў замен польскай пры дадатковых набажэнствах; 2) каб духовенства не вяло агітацыі пра савецкай улады і 3) каб залежнасць духовенства была ад біскупа, каторы павінен жыць на Беларусі і быць залежным у сваіх духоўных спраўах толькі ал Рыму. Ёсьць ведама, што біскупа назначае Рым, але мы будзем прасіць Беларуса і для нас вельмі пажаж-

дана мець біскупам Паважанага кс. Н. Аб гэтым мы хацеці пісаць да Рыму, але мо' лепей будзе атрымаць адказ ад кс. Н., ці зголіца к нам прыехаць, а калі не, то чаму? Мо' треба прыняць якія крокі ў адносінах да Рыму...» (Тут ёсьць зацемка Ад. Ст., што ліст узяты з уласнага архіву).

Ліст гэты дужа вымоўны і лішніх тлумачэнья не патрабуе. Што ён не якая выдумка асобы яго пісаўшай, і што бальшавікі — шчыра ці ня шчыра ня недаём — сапрауды рабілі заходы аб беларускім каталіцкім біскупстве ў Менску, відаць так-жа яшчэ з наступнага факту. У 1925 і 1926 г. — дакладна ня помню — зварочваўся да мяне іадзін паважны Беларус з прапазыцыяй згадзіца ... бысь біскупам у Менску! На мае запытаныні, што гэта ўсё знача, чалавек той сказаў міне аб гэтым больш менш тое самае, што гэта асоба напісла ў пісьме. Тады я гэнаму чалавеку аб'ясняў, што каталіцкім біскупам можа бысь толькі той, каго назнача папеж і што няхай Москва зробіць у гэтым кірунку патрэбныя дзеля гэтага заходы. Больш з тым чалавекам аб гэтым справе я не гаверю. Ці гэта значыла біскупскай мітрай з ласкі бальшавікоў прыгарнуць мяне да іх і зрабіць з мяне «чырвонага біскупа», ці пад гэтыя абяцанкі заахвоціць да пераезду ў Менск беларускіх ксяндзоў народнікаў, каб пасцяля іх зынішчыць, як інтэлігэнцыю савецкую, ці праста была гэта проба ўладзіць у БССР рэлігійнае жыццё, што найменш праўдападобна — згадаць не бяруся.

У кожным разе, цвярджу ўрэшце, што справа беларускага каталіцкага біскупа ў Менску была абгаворвана шырака, калі алеін радыкальны, тады саветафільскі беларускі дзеяч — дзеля ведамых прычын назваць яго не магу — уважаў — на што маю пісьменны дакумент — што віна за

недайшоўшае да пазытыўнага выніку беларускае біскупства ў Менску ляжыць на мне.

Словам гэтай няясной дагэтуль справе з біскупствам ў Менску, гэта апошні адгалосак дзейнасці БХД у Менску і час аканчальнага ёе заняпадку пад прэсіяй і прасъедам бальшавіцкага рэжыму».

Толькі кажа кс. Адам Станкевіч. Сёння з невялікае гістрычнае пэрспэктывы і з таго, што дзеецца ў краінах так эваных «народных демакратыяў» аднона Каталіцкае Царквы, ня можа бысь ніякіх сумніваў, што гутаркі бальшавіскіх кіраунікоў, быццам яны дазволілі-б пад тымі трывя ўмовамі працаваць у БССР беларускім каталіцкім сьвятаром, прыехаўшым з-за граніцы, ня маюць ніякое шчырасці і былі прызначаны выключна для пратаганды. Падобная прапаноўва з вуснаў тапачасных беларускіх камуністаў магла некаторым выдавацца шчырай, але такою напэўна ня была, бо-ж у БССР было нямала беларускіх каталіцкіх сьвятароў і ўсіх іх бяз вынятку ГПУ зьнішчыла, дык не для іншых мэты яны шукалі беларускіх сьвятароў у іншых краінах. Зрэштаю далучыўшы Зах. Беларусь да БССР бальшавікі пацвердзілі бяз ніякіх двусзначнасці ў свае пляны аднона беларускага каталіцкага духавенства—тады, праўда, бальшавікі вельмі заўзята вышуквалі беларуское каталіцкае духавенства, вле толькі дзеля таго, каб яго зьнішчыць. У ліку ахвяраў знаходзіцца і сам кс. Адам Станкевіч Цыверлжаныне Спэктатара, што кс. Станкевіч гатоў быў 1925 г. выехаць у БССР на сваю руку без дазволу Апостальскага Пасаду, а тэк-жа цверджаныне, што думка ўзяць беларускім каталіцкім біскупе ў БССР паўстала ў групе «Дзяяльніцы», як бычым з сведчаньня кс. Станкевіча, не адказваючы праўдзе.

Пад знакам „рускае і польскае веры“

(Працяг 2-i)

ПАД УЛАДАЮ РАСЕЙСКАЕ ІМПЭРЫ

Падзел Рэчыпаспалітае і прылучэныне Беларусі да Расеі яшчэ больш узмоцніла палянізацыю ў лоне Каталіцкае Царквы, на Беларусі бо ў змаганыні за сваю незалежнасць, польскае духавенства ўзлажыла асабліва важную ролю на Каталіцкую Царкву ўважаў усіх акупаваных зонах. У тым часе канчаткова дайшло да таго, што вельмі трапна выказаў польскі журналіст Зыдіслаў Дэмбіцкі ў 1944 г. ў сваім артыкуле аб «польскай народнай веры», што «ня Польшча сталася каталіцкаю, але каталіцызм стаўся польскім». Яшчэ больш як у самай Польшчы такі нацыяналістычны дух укараняла польскае духавенства на Бела-

русі (52). Так стварылася «польская вера», якая цвярдзіла, што «кожны паляк — каталік, а кожны каталік — паляк».

Нацыяналістычны настрой польскага духавенства на ня-польскіх абшарах прымаў такія дзівосныя формы, што на яго звернена ўвагу нават у Зах. Еўропе. У 1908 г. на гэтую тэму была разгарнулася жывая дыскусія. Запачаткаваў яе а. Пальміері, даказваючы, што польскае духавенства ў сваёй дзейнасці кіруеша перадусім палітычнымі намерамі, уважаючы «каталіцызм за прыладу па-

52. Nagrodzki Zygmunt. Rola duchowieństwa katolickiego w godzinach prób i cierpień na terenie Litwy i Białej Rusi 1863-1883. Wilno 1935.

лянізації» (53). На такі закід палякі зарезавав вельмі жыва. У газетах, часописах і брашурах з'явіліся адказы (54), на якія ў сваю чаргу адказаў а. Пальміері (55). Хоць дыскусія да ніякіх канкрэтных вынікаў не давяла і нават ня выявіла да канца закраненага пытання, але прынаамся хонцы часткава паказала ўсюму сьвету палітыканства польскага духавенства на няпольскіх абшарах.

Праўда паняволенне Польшчы давала польскому духавенству шмат спраўдаючых аргумэнтаў іхняе якраз такое, а ня іншае рэлігійнае палітыкі, бо-ж для іх Каталіцкая Царква была найбольш магутным бастыёнам у змаганні за незалежнасць, у якім маглі спалучыцца ўсе і партыйныя і беспартыйныя дзеячы, незалежна ад сваіх супярэчных поглядаў. Але вяршком недарэчнасці ў паводзінах польскіх сьвятароў было тое, што змагаючыся за свою незалежнасць, яны стараліся здушыць усе праявы беларускага вызвольнага руху; яны нават і думкі не дапускалі, каб на Беларусі з'явітца да беларускіх вернікаў пабеларуску (56). Нічога дзіўнага, што таякія крывадушнасць, якая Каталіцкую Царкву хацела мець за абаронцу перад дэнацыяналізацыяй польскага народу і адначасна тую-ж Царкву выкарыстоўвала на Беларусі для дэнацыяналізацыі беларусаў, мусіла выклікаць з боку беларусаў зусім апраўданую няпрыхільнасць да польскіх сьвятароў.

Каб ня мець лішніх перашкоду́ у сваёй па-
лянізацыйнай дзейнасці на Беларусі, польскае
духавенства старалася ўсімі спосабамі перашко-
дзіць даплыту хоць крыху съведамае беларускае
моладзі ў духоўныя сэмінары. Аднак не зважаючы
на розныя перашкоды рады беларускага каталіц-
кага духавенства лацінскага абраду перад 1917 г.
хоць паволі, алё ўсё-ж узрасталі, бо беларускі
адраджэнскі рух пранікаў і у духоўныя Установы
і там шырыў ўсьведамленне між спалянізаваных
беларусаў. Нават у такой установе, як Віленская
Каталіцкая Духоўная Сэмінарыя ў 1911 г. рэктар
афіцыяльна прызнаў існаваньне беларускага гурт-
ка і дазволіў яму мець беларускую бібліятэчку
(57). У Каталіцкай Духоўнай Акадэміі ў Пецяр-

53. P. Palmieri. La Chiesa Russa. Firenze 1907
Tom. I. star. 725.

54. Czuzoff V. La conversion de la Russie et le clergé polonais. («Revue catholique des Eglises») Paris 1908. T. V. star. 449-964; P. A. Mohl S., J., Polacy przeszkoła do unii Wschodu z Zachodem? Odpowiedź autorowi dzieła «La Chiesa Russa». Kraków 1908. Zjawił się tak-za artykuły u casapisie «Przegląd polski», u hazecie «Czas» i ins.

55. P. Palmieri. A propos de «La conversion de la Russie et le clergé polonais». («Revue catholique des Eglises»). Paris 1908. T. V. star, 553-564, A tak-zu u hazecie «Czas».

56. А. Навіна. На дарозе да новага жыцьця. «Маладая Беларусь». Сынтык I. Пецярбург 1912 г. стар. 27

57. Ks. Adam Stankevič. *Biełaruski Chryscijanskij Ruch*. Vilnia 1938. Cytuju pavodla «Chryščijanskaj Dumki». Vilnia 1938 Nr. 11(159) i dal.

бурзе гэткі-ж гуртож паўстаў у 1912 г. а ў 1914 г. налічваў 70 сябраў і меў вялікую беларускую бібліятэку ды разьвіваў жывую дзейнасць дзякуючы паважнай падтрымцы праф. Браніслава Эпімаха-Шыпілды (58).

Выкарыстоўваючы некаторыя магчымасці тадыранцыйнага ўказу з 1905 г. беларуское каталіцкае жыццё пачало разьвівацца штограз больш, паўстала Беларуская Выдавецтва, з'явіліся беларускія катализкія кнігі, часопісы і газеты.

У АГНІ РЭВАЛЮЦЫЙ

Каstryчніцкая рэвалюцыя 1917 г. не зважаючи на сваю руйнацкую дзеянасць, ня спыніла адразу разъвіцця беларускага каталіцкага руху. Наадварот, на каторкі час ён быў яшчэ узмоцніўся. Віленскі біскуп Я. Э. дэ Ропп вярнуўся з выгнанья і быў назначаны Магілёўскім мітрапалітам. Бульля ^{аб} яго намінацыі была прачытаная падчас інtronізацыі ў Пецярбурзе так-жэ і пабеларуску — гэта было вымоўнае новаўядзенне. У сваім першым пастырскім лісьце да духавенства мітрапаліт гаварыў ^{аб} патрэбе ўжывання беларускай мовы ў сьвятынях і сам, хоць быў ужо ў пажылых гадох, пачаў вучыць беларускую мову. Да гэтага часу, не зважаючи на дазвол папы Льва XIII з 8.V.1897 г. №р. 37522 для Магілёўскага мітрапаліта ўжываць беларускую мову ў тых мяйсцоўсцях, дзе народ карыстаща беларускаю моваю (*ubi dialectus alborussica a populo adhibetur*). (59) яе ў казаньях амаль ня ўжывалі, або ўжывалі толькі «пад страхам свайго бліжэйшага начальства» (60). Цяпер-жэ Я. Э. дэ Ропп афіцыяльна дазваляе беларускія казаныні і катэхізацыю, а нават заахвочвае да гэтага духавенства. Лік параходвіяў з беларускімі казанынямі пачаў узрастати з дня на дзень.

У тым-ж 1917 г. была адноўлена Менская дыяцэзія і ў 1918 г. у Менску адчынена Каталіцкую Духоўную Сэмінарыю з а. Фабіянам Абрантovічам на чале. Не зважаючы на бальшавіцкі тэрор, беларуская прэса пісала ў 1919 г. аб Менскай Сэмінарыі: «Дужа цікавы і шмат значны трэйдзь у жыцці Беларускага народу — гэта клерыкі-Беларусы. У тутэйшай Каталіцкай Сэмінарыі ўсіх 29 клерыкаў; з гэтых 25 асоб беларусаў. Знача творца цэльяя кадры, цэльяя палкі беларускага маладога духавенства, якое — цэлай мəцай выступае ў абароне свайго пакрыўдженага народу» (61). Тады-ж а. Абрантovіч стараўся заснаваць у Мен-

58. Кс. Ад. Станкевіч. Прафэсар Браніслаў Эпімах-
Шытніла. Вільня, 1935.

Шыпіла. Вільня 1930.
59. Е. Карский. Беларуссы. Том. III. ч. 3. Петроград
1922 стар. 167.

⁶⁰ А. Навіна, оп. *cit.* стар. 27

60. A. Habina. op. cit. Chap. 21.
61. «Krynicą» Nr. 12. Miensk 1919. Karespondencja «Z Miensku». Pavodla «Chryścijanskaja Dumka» Nr. 16(164) Vilnia 1, VI. 1938. star. 6,

ску Беларускую Каталіцкую Акадэмію, але ня змот гэтага стараньня давесыці да канца пад націкам далейшых падзеяў.

Пад кіраўніцтвам беларускага каталіцкага духавенства пачала шырока разгортваць сваю дзейнасць Беларуская Хрысціянская Дэмакратычная Злучнасць, закладаючы беларускія школы, прытулкі і кааператывы. Для ўзмацнення сваіх радоў і для актыўізацыі беларускага рэлігійнага жыцця беларуское каталіцкае духавенства мела свае звязы 1917 г. у Менску, 1918 г. у Баранавічах і 1921 г. у Вільні. Рады беларускага каталіцкага духавенства хутка збольшваліся. Нажаль гэта трывала вельмі коратка.

Рыскім мірным дагаворам у 1921 г. Беларусь была падзелена між Савецкім Саюзам і Польшчы. Ад таго часу прасъледаваныне рэлігійны агулам і каталіцызму ў асаблівасці ў Савецкім Саюзе прыняло вельмі вострую форму. Дакладней аб гэтым пісалася ў артыкуле «Старонкі з крыжковасцю дарогі Каталіцкае Царквы на Беларусі». Цяпер-жа прыглянемся да тых падзеяў, якія адбываліся ў Заходній Беларусі.

ПАД ПОЛЬСКАЮ АКУПАЦЫЯЙ.

На першы патгляд магло-б здавацца, што ў Заходній Беларусі пад польскай акупацыяй беларуское каталіцкае жыццё павінна было квітнечы, але ў супрадамасці і тут каталіцызм як такі прасъледаваўся з нямешаю зачятасцю, хоць ня так крывава, як у Савецкім Саюзе, а дазваляўся каталіцызм толькі ў адной форме «польскае веры».

Пакуль у Вільні быў біскупам Я. Э. Юры Матулевіч (1918-1925), а ў Пінску Я. Э. Жыгімонт Лазінскі (1919-1925 як біскуп Менскі, і 1925-1933 як біскуп Гінскі), дык супрацьбеларускія выступы польскага духавенства мелі пераважна прыватныя характар. Праўда гэтых выступаў было шмат і да таго яны часта йшлі ў пары з падобнымі выступамі польскіх урадовых традстаўнікоў, але афіцыяльна яны ўсё-ж маглі расцэнівацца, як шавіністичныя выступы адзінак на іхнюю асабістую адказнасць. Характэрна аднак тое, што польская грамадзкая апінія такія выступы падтримоўвала. Нават у 1917 г. калі беларуская прэса паведаміла, што ў Вільні паўстаў «Арганізацыйны Камітэт дзеля сазыву Беларуское Канфэрэнцыі ў Вільні» і што ў яго склад увайшлі ксяндзы беларусы Ул. Талочко і Янка Семашкевіч, дык паляк кс. Вітаўт Шылкевіч прыслалі кс. Талочку ліст з пагрозаю, што ён ня міне «заслужанае кары». На гэта кс. Талочко даў належны адказ і раіў «вылечыцца ад нацыяналістычнага чаду». Відавочна адказ трапіў у саме чулае мейсца польскага шавінізму, бо выклікаў шмат гоману і быў частковая апублікаваны ў «Gazecie Warszawskiej» (62).

62. Ks. Ad. Stankiewic. Białoruski Chryścijanski Ruch. Vilnia 1938.

Бязумоўна, што шавіністычна настроеныя адзінкі, якія звоймалі высокія адказныя становішчы, выкарыстоўвалі афіцыяльна гэтыя становішчы, каб нішчыць беларуское каталіцкае жыццё. Калі ў 1918 г. віленскія беларусы запраектавалі выданыне беларускага каталіцкага часопісу «Сейбіт», дык пралат кс. Ян Ганусэвіч ад імя Віленскае біскупскага куры 23. IX. 1918 г. лістам № 1440 афіцыяльна забараніў кс. Ул. Талочку супрацоўніцу ў тым часопісе (63).

Падобныя выступлены польскіх нацыяналістаў супраць беларускага каталіцкага жыцця можна лічыць толькі дробнымі выпадкамі. Уласцівы наступ распачаўся ад таго часу, як польская ўлада пачала замацоўвацца на беларускіх землях. Ад тады супрацьбеларускі наступ на мяйсцох суправаджаецца самаю бессаромнаю кампаніяю афорніваныня і нават даносамі ў Рым. Гэткі данос быў высланы у 1921; у ім абвінавачвалася Я. Э. Матулевіча за тое, што не забараняе выданыня ў Вільні беларуское каталіцкае газеты «Krypica», бо яна маўляў: «супярэчны з каталіцкай этикай... недапушчальным спосабам крытыкуе касцельныя улады... узбуджае нянявісьць да польскага народу і дзяржавы... узбуджае клясавы антапанізм... і выразна сымпатызуе бальшавіком» (64). Так афорнівалася газета, якая будзіла нацыянальную съведамасць між беларусаў каталікоў і садзеінічала ажыўленню каталіцкага жыцця.

Наагул найболыш востры наступ на беларуское каталіцкае жыццё йшоў з Віленскае капітулы, дзе ад даўна знайходзіліся такія канонікі, якія нават адмаліліся даваць разграшэнныне тым пакутнікам, якія спавядаліся пабеларуску. Больш таго, некаторыя з іх карысталіся ў дачыненых да беларусаў самым непераборлівым тэрорам. Напрыклад канонік кс. Станіслаў Машеевіч, візытуючы беларускую сярэднюю школу ў Барунах, пагражая вучням: «Кулька ў лоб кожнаму, хто будзе чытаць беларускія кніжкі» (65). Аб гэтым «духоўным» адзін з левых часопісаў пісаў у форме пародыі акафісту: «Радуйся ксяндзоў Машеевічаў прамоўкі, з беларусаў у палякаў перахварбоўкі, вераю съвятой ганебныя гандлёўкі — радуйся!» (66).

Найболыш вострыя атакі былі скірованы супраць катыўнейшага беларускага съвятарства, каб стэрарызаваўшы іх, тым лягчэй узьдзейнічаць агулам на беларуское съвятарства. Дня 26. VI. 1921 г. у Барунах арыштавана кс. Міхала Пятроўскага і пасаджана ў Лукіскую турму, а ў 1922 г. быў наложаны хатні арышт на кс. Казімера Стэповіча.

Бараніца супраць наступу духоўнае і съвец-

63. Ks. Ad. Stankevici. Op, cit,

64. Ks. Ad. Stankevici. Op, cit,

65. «Крывіч» № 9. Коўня 1925. стар. 97.

66. «Селянская Доля» № 1. чэрвень 1921. стар. 22.

кае польськае ўлады было вельмі цяжка. Дзейны супрацьмагла-б зрабіць адпаведная беларуская духоўная ўлада, але яе ня было. Дзеля гэтага з ініцыятывы Беларускае Хрысціянскае Дэмакратычнае Злучнасці быў паданы ў 1921 г. Апостальскаму Нунцыю мэмарыял ад усіх беларускіх грамадзкіх установаў у Вільні з дамаганнем біскупа-суфрагана, беларускае мовы ў Духоўнай Сэмінары і інш. Зразумела, што палякі зрабілі ўсё, што было ў іх сілах, каб нічога з дамаганнем беларусы не атрымалі, але на некаторы час быў спыніліся скандальная супрацьбеларускія выступы польскіх духоўных уладаў. Да таго пачалася падрыхтоўка перагавораў у спраўе канкардату між Польшччу і Ватыканам. Самыя перагаворы трывалі нядоўга і вяліся так, каб ані беларусы, ані украінцы ня мелі на іх ніякага ўплыву.

Польскі ўрад, выкарыстоўваючы сваю рэкламу «перадмуру хрысціянства» і «абаронны катализму» здолеў лёгка вытаргаваць ад Апостальскага Пасаду паважныя ўступкі адносна мовы казаньня, катэхізацыі і інш., з некарысцю для няпольскага насельніцтва (67). Канкардат быў падпісаны 10. 2. 1925 г. Ня дзіва, што польскія асягненныя выклікалі незадаволенне ў беларускіх, украінскіх і летувіскіх кругох. Калі Варшаўскі сойм рыхтаваўся да прыняцця канкардату 23 красавіка, дык кс. Адам Станкевіч, які тады быў паслом, выехаў з Варшавы, каб ня ўдзельнічаць на tym паседжаныні сойму. Хтосьці аб гэтым занёс нунцыю Я. Э. Ляўраму, які выклікаў да сябе кс. Станкевіча і рабіў яму за гэта дакоры, але ў адказ пачуў яшчэ больш дакору за папушчэнне ў кры́ду беларускага рэлігійнага жыцця (68). У сваю чаргу прэм'ер ураду БНР В. Ластоўскі выслал мэмарандум-пратэст у Ватыкан (69). Нажэль ўрад БНР ня меў ніколі дыплёматычных зноўсінай з Ватыканам і абаснаваная аргументацыя мэмарандому асталася без адказу. Нягуд польскія дыплёматычныя асягненныя ня былі з роду тых якія маглі паглыбіць рэлігійнае жыццё на Беларусі.

Згодна з Канкардатам Віленская каталіцкая дыяцэзія была паднесеная да голнасці мітраполіі, але перад tym пад націкам польскіх інтрыгаў і няспынных атакаў мусіў зрачыцца Віленская пасада Я. Э. Юры Матулевіч і мітрапалітам быў назначаны Я. Э. Ян Шепляк, але ён хутка памёр, не абняўшы пасаду і 24. VI. 1926 г. Віленскім мітрапалітам быў назначаны Я. Э. Ромуальд Ялбжыкоўскі.

Дзейнасць міт. Ялбжыкоўскага азначалася

67. Wilanowski B., Ustepstwa ze strony Kościoła na rzecz państwa. Wilno 1927.

68. Ян Шутовіч. Кёндз Адам Станкевіч. У 25-ыя ўгодкі сівяшчэнства і беларускай нацыянальной дзейнасці. Вільня 1940, стар. 46.

69. Канкардат. «Крывіч» №р. 9. Коўня 1925. стар. 97-98.

вострым наступам супраць усяго беларускага ў рэлігійным жыцці. У адказ на гэта прадстаўнікі Беларускае Хрысціянске Дэмакратыі перадалі 12. XI. 1926 г. мітрапаліту мэмарыял з дамаганнемі: 1. неадкладна ўвесці ў Віленскую Кат. Дух. Сэм. выклады беларуское мовы, гісторыі і літаратуры; 2. прыдзяленьня беларусам каталіком аднаго з віленскіх касцёлаў; 3. дапушчэння ўжывання беларуское мовы нароўні з польскую і лацінскую ў адносінах з духоўнаю ўладаю; 4. распаралдэньня, каб у параходах з беларускім насельніцтвом казаньні і дадатковыя багаслужэныні адбываліся пабеларуску; 5. каб беларускіх святараў прызначавана ня ў польскія, а ў беларускія параходы. Міт. Ялбжыкоўскі адказаў прадстаўніком БХД, што ён ня выканае ніводнага з вышэйпераличаных жаданьняў (70).

Тры дні перад tym 9. XI. 1926 г. падчас з'езду польскіх біскупаў у Вільні здарыўся яшчэ больш харектэрны выпадак, які поўнасцю выявіў супрацьдзеяне аблічча міт. Ялбжыкоўскага. На з'ездзе прысутнічаў а. архімандрит айцоў Марыянаў Андрэй Цікота і ён звярнуў увагу на неабходнасць ужывання беларуское мовы ў каталіцкай працы між беларусамі. На гэта міт. Ялбжыкоўскі з бязылічным цынізмам парыў а. архімандриту ехань да бальшавікоў і там гаверыць пабеларуску (71). І харектэрна, што ніхто з прысутных польскіх епархаў не сказаў нічога супраць такога адказу.

У далейшым наступ. міт. Ялбжыкоўскага на беларуское каталіцкае жыццё ўзмацняўся з дня на дзень. Не дарма яго агульна пачалі называць беларусажэрэм. У студзені 1927 г. ён перанёс кс. Віктара Шутовіча з беларуское параході Барадзенічы, дзе той працаваў 10 гадоў, у польскую параходию Тышцяны ды азначасна здэградаваў з парада на вікарага, а на яго мейсца назначыў ксяндза паляка. У tym-же часе быў згаласіўся на працу ў Віленскую дыяцэзію кс. Ст. Бланкоўскі, але з умовою, как быў прызначаны ў якую небудзь беларускую параході — такога назначэння не атрымаў.

Убачыўшы такую руплівасць мітрапаліта ў змаганні з беларускім рэлігійным жыццем, польскія адміністрацыйныя ўлады ў сваю чаргу ўзмоцнілі супрацьбеларускі наступ. Польскі суд засудзіў кс. Вінцеся Гадлеўскага жодзіскага парахода на два годы турмы, абвінавачваючы яго ў «распаўсюджваныні бунтарскіх дакtryн, якія мела на мэце адараўць ад Польшчы беларускія землі». Міт. Ялбжыкоўскі не сказаў ні слова абароны за свайго сівятара (72). Драбнейшыя

70. Piotr Kaczan. Situation religieuse de Blancs-Ruthens catholiques en Pologne. «Natio», Revue consacrée aux problèmes des minorités en Pologne. (У катырох movach), Warsawa 1927. Nr. 7-8. star. 78,

71. Piotr Kaczan. Op. cit. star. 70.

72. Piotr Kaczan. Op. cit. Nr. 3-4, star. 146,

супрацьбеларускія выступленыні польскае паліцыі ставаліся што раз часцейшымі.

Да якое ступені даходзіў шавінізм міт. Ялбжыкоўскага мог даведацца ўвесь сьвет падчас паўторнае каранацыі іконы Вастрабрамскае Божая Маці. На Вострай браме быў зьнішчаны лацінскі напіс і памешчана польскі: «Królowo Koronę Polskiej módl się za nami». Такое надужыцьцё рэлігійных съвятасцяў відаць самі палякі. Уважалі абураючым і спадзяваліся, што яно можа выклікаць паважныя заварушэнні, дзеля гэтага перад каранацыяў, якая адбывалася 2. VII. 1927 г. арыштована цэлы рад беларускіх дзеячоў і выпушчана іх толькі пасля каранацыі (73).

Ня маючы свае епархii беларусы каталікі маглі ставіць супраціў толькі праз адзіную прокаталіцкую арганізацыю Беларускую Хрысціянскую Дэмакратыю і прокаталіцкую газету «Беларуская Крыніца» і вось на гэтыя ўстаноўы абрашуцца міт. Ялбжыкоўскі. Дня 10. XII. 1928 г. ён выдае загад № 5216 усім сваім парахам, у якім забараняе вернікам належаць да Беларуское Хрысціянскае Дэмакратыі і чытаць «Беларускую Крыніцу», бо яна маўляў займела памылковую дарогу «рэлігійнага індыфэрэнтызму і бальшавізму» (74). Таго-ж дня кс. Адам Станкевіч атрымаў асобны ліст у лацінскай мове з такім-ж забаронамі. Наступнага дня галоўна Управа БХД выслала ў гэтай справе тэлеграму Апостальскаму Пасаду, а праз твару тыдняў шырока апрацаваны мэмарыял. Адначасна беларускія арганізацыі у Вільні абвесцілі пратест супраць загаду мітрапаліта. Адказу з Рыму на мэмарыял ня было нікага і БХД працягала сваю дзеянасць, але яе палажэнне было вельмі няпрыемнае — публічнае аchorненне з вуснаў мітрапаліта ставіла ўсіх, у тым ліку і Апостальскі Пасад у заклапотанае палажэнне, але шавіністычны нацыяналізм міт. Ялбжыкоўскага ня лічыўся з нічым.

Маючы таго-голі мітрапаліта, нацыяналістычна настроенае польскае духавенства ўважала, што мае развязаныя рукі ў супрацьбеларускіх пачынаннях. Капітульны канонік кс. Кароль Любянец заснаваў у сваім маёнтку Міноты калі Ліды адзінную ў сваім родзе «шкóлу польскасці». Уся гэтая школа палягала на tym, каб прывабіць працаслаўных беларусаў, перацягнуць іх на каталіцым лацінскага абраду і перапісаць на палякай. «Вучняў» прынадджвалася рознымі абязцянямі, а «навука» трывала ўсяго тыдзень-два і галоўным пунктом праграмы афіцыяльна мела катэхізацыю, а ў супрауднасці гэта было «пераконванье», што кожны паляк мусіць быць каталіком, а каталік — палякам. Па некаторым часе кс. Любянец пераехаў назад у Вільню, а школу даручыў весь-

73. Piotr Kaczan. Op. cit. Nr.7-8, star. 96.

74. Ks. Ad. Stankevici. Op. cit., («Chryscijanskaja Dumka» Nr. 27(175). Vilnia 1938, star. 6),

ці адпаведна вышкленым манашкам-катэхэткам, засобішы іх і вучняў фінансава.

Што рабіў кс. Любянец у Мінотах, тое-ж рабілі амаль усе польскія парахі на Беларусі. Ка-рэспандэнцыі ў «Беларускай Крыніцы» і «Хрысціянской думцы» даюць безыліч прыкладаў такое дзейнасці. З свайго боку польская паліцыя пасьля дэкрэту міт. Ялбжыкоўскага супраць «Беларускую Крыніцу» значна зактывізowała супрацьбеларускую лінейнасць, канфіскуючы пры розных нагодах беларускія каталіцкія часопісы і нават малітаўнік «Голос души».

Ужо перш успаміналася, што найбольш вэстрэя атакі былі скіраваны супраць больш съвеламых і актыўных беларускіх съвятароў — гэтая акцыя ў Віленскай дыяцэзіі ня спынялася ніколі. У 1928 г. а. др. Казімер Кулак, ня могуць атрыманьці працы ў беларускай парахві, быў на нейкі час прыняты біс. Лазінскім у Пінскую Дух. Сэм., але і там мусіў выкладаць папольску, а потым і зусім быў выкінены і міт. Ялбжыкоўскі паслаў яго ў парахвію Ляндварау. У 1929 г. а Францішак Чарняўскі быў высланы ў Францыю працаўца ў польскай калёнії. У 1931 г. быў выкінены з ліку прафэсароў Віленскае Дух. Сэм. а др. Язэп Рэшэць і перанесены перш на прэфэкта ў настаўніцкую сэмінарыю, а потым высланы ў глухую мазурскую вёску, адкуль у 1938 г. выехаў у ЗША. Звычайна гэткія перакідванні адбываліся бяз ніякага розгаласу, але калі ў 1927 г. на мейсце кс. В. Гадлеўскага ў Жодзішкі быў прысланы ксёндз паляк, дык спрача дайшла да скандалу — вернікі замкнулі касьцёл і плебанію, і польскага параха ў беларускую парахві ўвяла польская паліцыя, выламаўшы дзвіверы карабінамі.

У афіцыяльным органе Віленскае каталіцкае мітраполіі з'яўляліся няраз такія артыкулы і лісты мітрапаліта, што нават некаторыя палякі іх ацэнівалі вельмі крытычна, бо як лісці адзін расейскі каталіцкі часопіс, які выхадзіў пад рэдакцыю кс. Около-Кулака: «Усё няшчасце ў tym, што на так званых усходніх ускрайнах Польшчы царкоўная работа залішне звязана з палітычнаю» (75). А польская палітыка на беларускіх землях азначалася неімаверным зазнайствам і брутальнасцю. З гэтага гледзішча здарыўся вельмі харэктэрны выпадак з а. др. праф. Янкам Тарасевічам падчас яго падарожжа ў 1935 г. з Амэрыкі (ЗША) на бацькаўшчыну. Калі ён прыехаў у родную вёску Клешнякі, дык атрымаў загад ад паветавага Шчучынскага старосты неадкладна пакінуць вёску і агулам бацькаўшчыну (76).

(Працяг будзе)

75. «Кітеж» № 1-3. Варшава 1929. у звязку з адным артыкулам, які з'явіўся у «Wiadomosci Archidiecezjalne Wilenskie» Nr. 5. г. 1929.

76. Ks. dr. prof. J. Tarasevic, Na Backauscynu. Vilnia 1936.

Інаўгуратыя

(Працяг 4-ы да апавяданьня «Няведамыя шляхі»)

Лета для Андрэйкі іраляцела стралою; і не аглянуўся, як трэба было ехаць вучыцца. Зборы да падарожжа былі невялікія. Дзядзька Сыцяпан, абладаваўшы воз усім неабходным, вёз плямянінка ў горад з прыхаванаю трывогаю за няведамае і няпэўнае заўтра на новым жыццёвым шляху. Аднак убачыўшы ў бурсе гурт рассымлянае моладзі, падкруціў вусы і вышэй падняў галаву.

— З гэткімі пракудамі ў жыцці не прападзе, — казаў ён сам сабе, едучы дамоў, але з другога боку яму прыходзіла думка: Кінуў быццам у мора, ці ён патрапіць там плаваць? І таму пакуль даехаў да Ваўкавіцкага лесу, некалькі разоў аглодаўся назад: Ці не бяжыць ён за возам?...

Андрэйка назаўтра рана з няпрыхаванаю цікавасцю чскаў першае лекцыі. У замкавіцкай паўшэхнай школе, хоць на перапынку усе вучні гаварылі пабеларуску, але выклады адбываліся папольскую і да гэткага стану ён нібы прывык, а тут вось ўсё мае быць у роднай мове. Першая лекцыя якраз і была беларуская мова і яна Андрэйку так запамяталася, што напэўна колькі будзе жыць, яе не забудзенца. Слухаў ён гутарку настуніка з няўмоўніцло насалодко і тады упяршыню адчуў усю веліч і вартасць роднай мовы.

На задумлёнае ablічча Андрэйкі звярнуў увагу ягоны сусед на лаўцы і пазнейшы шчыры прыяцель Мікола. Вяртаючыся пасля выкладаў ў бурсу, Мікола спрабаваў жартаваць з Андрэйкі:

— Ты, відаць, на хмары быў заблудзіў, ішто, падчас першае лекцыі?

— На хмары то не, але ў нашу паўшэхную школу дык праўды быў заблудзіў — алказаў съмюючыся.

— А што, можа там каго незабыўнага пакінуў?

— Яшчэ ня маю «незабыўных» — раптам спаўажнеўшы, казаў Андрэйка.

— О, гавары, гавары! Думаен я ня ведаю, што ціхая вада берагі рве?

— Мікола, ты гаворыш аб пустым, а я думаў зусім аб паважных справах.

— Ужо так адразу ад павагі зачынаеш?

— Дык гэта неяк само сабою прыходзіць, калі параўняеш тое, што чуеш тут і тое, што чуу́шчадаў тым. Тады адразу стае ясна, як моцна калечасць чужыя настунікі съведамасць моладзі чужою моваю ў чужых школах.

— О глядзі ты ў якую паважную бочку ўсунуўся! Гэта ў цябе перажыванье першага ўражэння, а я ўжо прывык чад першае клясы, дык мне хоць-бы што і было-б дзіўна, как было іначай, — казаў паважна Мікола.

— А ў вас у вёсцы якая школа?

— У вёсцы была перш беларуская школа, а потым яе перамянілі на польскую, але і цяпер у нас дзеці съмлюцца з «панскай» мовы настаўніцы: «Пані Жаба пішэка».

— Відаць, што ў вас ёсьць крыху старэйшых, што моцна абстойваюць за родную справу.

— Гэта праўда — гаварыў ажыўлены Мікола — у нас часта ставяць беларускі спектаклі, съпявоўшы беларускія песні. — Ды ведаеш, з нашае вёскі ажно пяцёх вучанца ў гімназіі. Вось пабачыш, як мы будзем выступаць на інаўгураты!

— А калі будзе інаўгуратыя?

— Здаецца за тры тыдні.

Мікола ўгадаў. Роўна праз тры тыдні адбывалася ў гімназіі інаўгуратыя новага навучальнага году. Уласціва гэта была сыціплая фармальнасць, але сабраныя разам усе вучні і настунікі, прэмова дырэктара, выступленые хору, аркестры і цікавы нумар Міколавых аднавяжкоўшчы — усё гэта зрабіла надзвычайна глыбокая ўражэнне на Андрэйку. Калі на заканчэнні усе сабраныя ў салі сталі на зважай і запяялі гімн «Не пагаснуш зоркі ў небе», дык Андрэйка перажываў штосыці, чацю ніколі дагэтуль ня ведаў. Яму ставалася то торача пад сэрам, то мурашкі бегалі па скуры, то сълёзы становіліся ў вачох. Штосыці новае і моцнае заварушылася ў грудзях і яно акрыляла душу да змаганьня з найбóльшымі перашкодамі.

Па ўражэнні інаўгуратыі саля апаражнялася паволі. Андрэйка пад упльвам перажываньня ў хацеў быць крыху на адзіноце і таму, не чакаючы Міколы, выйшаў на вуліцу і накіраваўся да бурсы. Але неспадзевана яго дагнаў вучань з старэйшыем клясы — Барысом:

— Што-ж ты, Андрэю, адзін маршыруеш?

— А што-ж дарога невялікая, дык і адзін не заблуджу.

— Як-же падабалася інаўгуратыя — пытаўся Барыс ціхім і лагодным голасам, які адразу вытвараў атмасферу сяброўства і даверу.

— Вельмі падабалася, толькі мне цяжка выказаць свае ўражэнні.

— Ну і добра, на вуліцы ня варта раскашэльвацца з сваімі ўражэннямі, ты вось паглядзі, якім вокам глядзіш на нас «рхангель» на другім боку вуліцы. (Там стаяў паліцыянт з карабінам за плячымі). Мусіць каб мог, дык-бы з костачкамі нас скрумстаў. Тут, брат, табе другая інаўгуратыя і важнейшая чым першая: съцеражыся, каб у пашчу ня трапіць. Не глядзі ў той бок.

— Яшчэ наэўна акрамя гэтых, як кажаш «архангелаў» у формах тут ёсьць нямала тайнікаў?

— пытаўся пашкіху Андрэйка.

— А так! гэтых «цьвёрдых знакаў», хоць адбуйтай.

Так гутарацы, яны і не звярнулі ўвагі, што ім настурач ішлі дзьве гімназісткі з польскае гімназіі і зерылі на іх злоснымі вачымі. А злавацца было зашто, бо-ж на іх, на фанабэрыйстых паненак, гэтыя «мужыцкія» гімназісты пагрэбавалі на-ват звярнуць ўвагу. Дык каб хоць як костечы адпомсціць за такую зъянвагу, адна з іх, міна-чыся, азвалася з прызірствам:

— Паўлюкі!

— Янычаркі! — голасна адказаў Барыс.

Піненкі аглянуліся, але не знайшоўшы чым больш укалонь гімназістаў, пайшлі далей.

— Вось бачыш, як нашая костка можа сабачым мясам забрасыці — казаў да Андрэйкі Барыс—гэта-ж беларускія шляхцянкі, а што з іх выходзіць?

Рэдка каторы дзень для Андрэйкі быў так багаты на перажываныні і ўспаміны, як той дзень інаўгурациі.

НА РЭЛІГІЙНАЙ НІВЕ

АСЬЦЯРОГА СВЯЦЕЙШАГА АЙЦА ПЕРАД МАТЭРЫЯЛІЗМАМ

Сёлета на пачатку верасьня адбыўся бэльгійскі Марыйскі Кангрэс, які закончыўся 5-та верасьня пасвячэннем Бэльгіі непарочнаму Сэрку Марыі. Да кангрэсістаў прамаўляў праз радыё Свяцейшы Айцец Пій XII. У сваёй прамове Свяцейшы Айцец звярнуў ўвагу на неабходнасць змагання супраць матэрыялізму, які прасякае ўсе ўсе пласты грамадства.

«Шмат людзей, казаў Сусьеветны Архірэй, шукаюць толькі выгаднага жыцця, забясьпечанага заўтра, але не звяртаюць ўвагі на нашыродную сапраўднасць, яя слухаюцца ніякіх заклікаў да пасвяты і на здольныя зразумець часам Крайне неабходных патрэбаў іншых сацыяльных клясаў народу. Можна лёгка забыцца, што дачасныя выгады не зьяўляюцца галоўнаю метаю жыцця і што ёсьць іншыя багацьці, бязъмежна больш вартасныя і больш трывалыя — гэтаю ёсьць Божая любоў, з якою чалавек можа забыцца аб самым сабе, цалкам аддацца Богу, і выкананью Яго волі».

БРЭТАНІЯ ПАСЬВЯЧАНА ДЗЕВЕ МАРЫІ

Найболыш пабожная правінцыя Францыі — Брэтанія, сёлета 26 чэрвеня на велічнай урачыстасці ў Сант-Ан-д'Орэ пасвячана Прэсвятыой Дзеве Марыі. Акт пасвяты прачытаў супольна ўсе прысутныя на ўрачыстасці біскупы на чале з брэтанскім кардыналам Я. Эм. Рок. На заканчэнні ўрачыстасці прамаўляў да прысутных

Навука ў гімназіі для Андрэйкі ня была цяжкаю, але штодзеннае жыццё было вельмі цяжкім. Кнігаў купіць ён ня мог і мусіў пазычаць у багацайшых сяброў. Нават часам на сышткі ня было ламанага гроша. Харчы ў бурсе не заўсёды былі здавальняючыя, але дакуціць сабе штосьці зъезшы ён ня меў за што. У гэтым была толькі адна пацеха, што ён ня быў адзін у сваёй бядноце. Няраз у часе шэрых гадзінаў, калі ў бурсакоў кінкі пачыналі граць марша, але яшчэ гэтая «музыка» была ня нядта моцнаю, дык арганізаваліся канцэрты жартаблівых песень, або струннае аркестры і яны хоць на некаторы час заглушалі канцэрт галодных жыватоў. И так усякія цяжкасці і нават цярпеньні перажываліся з юнацкім гумарам.

У асабліва цяжкіх хвілінах Андрэйка ўспамінаў інаўгурашыны дзень і паўтараў:

— Не на тое ўступу ѿдуды, каб адступаць. Упярод, пакуль Бог дае сілы!

А. Жменя

праз радыё Свяцейшы Айцец Пій XII. Сваё слова Свяцейшы Айцец закончыў двумя прывітаннямі ў брэтонскай мове. Гэта першы раз у гісторыі Папа карыстаўся брэтонскаю моваю.

ПАДРЫХТОЎКА ДА ЭЎХАРЫСТЫЧНАГА КАНГРЭСУ

Чарговы Міжнародны Эўхарыстычны Кангрэс адбудзеца 17-24 ліпеня 1955 г. у сталіцы Бразіліі — Рио-дэ-Жанэйро. Ужо ад цяпер вядуцца падрыхтоўчыя працы для тоднага ўшанаваныя Эўхарыстычнага Хрыста.

ІНЖЫНЕРЫ І АДНОСІНЫ НА ПРАДПРЫЕМСТВАХ

Нядаўна Міжнароднае Аб'еднаньне Каталіцкіх Інжынероў мела свой другі Кангрэс у Дэльфт (Галандыя). Даклады і дыскусіі мелі на ўвесьце азначаныя алказнасць інжынероў у справе адносін да работнікаў на прадпрыемствах. Выходзячы з заложаныя, што ўсе працоўныя ў прадпрыемствах ёсьць братамі ў Хрысьці, інжынеры падчырквалі з націкам, што людзкая годнасць і свабода працоўных не павінны ахвяроўвацца дзеля празьмернага збольшання вытворчасці. Інжынеры мусіць слухацца і выконваць загады сваіх звычайнікаў, але калі ад іх вымагаюць штосьці нязгоднае з маральнасцю і справядлівасцю, дык яны забавязаны ідпаведна зарэагаваць, хоць-бы нават гэта было звязана з рыскамі страціц сваё становішча. У агульным выніку Кангрэс звяртае ўвагу ўсіх засікаўленых на неабходнасць тако-

га плянаваньня працы, каб тэхнічны і эканамічны прагрэс не стаяў на перашкодзе «развіцця чалавека, сына Божага і брата Хрыстовага».

ПАДВОДНАЯ КАПЛІЦА

Недалёка ад гішпанскага берагу ў адной з падводных пячораў Міжземнага мора 4 жніўня ўстаноўлена статую Маці Божае. Статуя ёсьць кам'яй Багародзіцы з Монтсэррат, патронкі Каталёніі. Зроблена яна з волава і памалявана фас-фарызуюча масаю, так што зіхациць у сваёй падводнай сівятыні. Гэтую капліцу ўладзіл падводны рыбак і спартуўцы плаваньня. Асьвячаныне статуі адбылося ў падводнай пячоры, куды спускаўся сівятар.

НАРАДА КАТАЛІЦКИХ І ЭВАНГЕЛЬСКИХ АКАДЭМІКАЎ

Нямецкая каталіцкая і эвангельская акадэмікі мелі сёлета 20 і 21 чэрвеня супольную нараду ў Бад-Боль на тэму: «Супрацоўніцтва веравызнаніяў у дзяржаве». У дакладах і дыскусіях шырока парушалася пытаныне ўзаемнае талеранцы і звязралася ўвагу на спосабы, якімі можна прадухіліць веравызнавальныя напружаньні.

ПРАТЭСТАНЦКАЯ ПРАПАГАНДА І КАМУНІЗМ

Прэзыдэнт Калюмбіі Густаў Піліна, прамаўляючы сёлета на адкрыцці канстытуцыйнае сесіі калюмбійскага сейму, між іншым закрануў праблему пратэстанцкае прапаганды ў Калюмбіі і прыгэтым сцьвердзіў, што яна стварае для ўраду паважныя клопаты, бо штодзенная практика ясна паказвае, што «пратэстанцкая пропаганда ў лацінскіх краінах ія прыносіц з сабою пабольшання ліку шчырых пратэстантаў, але наадварот, яна зменшвае рэлігійнасць і няумольна вядзе да камунізму». З гэтага факту быў ясны высновак: «Калі мы дазволім, каб выбухнулі рэлігійныя кан-

флікты, дык будзем съведкамі разыбіцца нашае балькаўшчыны».

ЭКЗАРХАТ САВЕЦКАГА ПАТРЫЯРХА ў ЗША

Пасыль съмерці ў мін. годзе міт. Макарыя Ільінскага экзарха савецкага патрыярха ў ЗША сёлета на яго мейца быў прыехаў арх. Гермоген Коўзін, ведамы з сваіх супрацькатализкіх выступленьняў. Але нідаўна прэса прынесла вестку, што ён памёр 4-VIII, а арх. Адам Філіппольскі перанесены на паход: Экзархат астаўся бяз епархаў.

СУПРАЦЫРЭЛІГІНЫ НАСТУП У ЮГАСЛАВІІ ПРАДАУЖАЕЦЦА

Камуністычная ўлада ў Югаславіі стараецца за ўсякую цану апанаваць Праваслаўную Царкву. З гэтаю мэтаю ўжо некалькі гадоў існуе «Общество сербско-православных священников», але да гэтага часу праваслаўная югаслаўская япіскапы ня прызналі гэтае арганізацыі. Пасыль актаў тэрору супраць Праваслаўнае Царквы, епархі даўжэйши час нічога не гаварылі аб «Обществе» і нават быў пагалоскі бышчам сталіся нейкія кампрамісы ў гэтай справе. Але ў часе архірэйскага сабору, які адбыўся сёлета між 31-га траўня і 19 чэрвеня «Общество» не зацверджана. Камуністы выбухлі лютасцю супраць епархаў і ў першую чаргу арыштавалі мітр. Арсенія (Бродвяніча) Чарнагорскага, які інайболыш мужна дзейнічаў і выступаў супраць прызнання прокамуністычнае арганізацыі. Зразумела, што афіцыяльна прычынаю да арышту было адвінавачаныне ў падрыхтоўцы дзяржаўнага перавароту і за гэта засуджана адважнага епарха на 12 гадоў турмы. Міт. Арсеній мае ўжо 74 гады, дык гэты прысуд раўназначны смяротнаму прыгавору. Сэрбскія арганізацыі ў вольным сівеце звязраліся з шматлікімі пратэстамі і мэмарыяламі да дзяржаўных дзеячоў вольнага сівету, але ці іх голасу паслушаюць?

БЕЛАРУСКАЯ ХРОНІКА

НА МІЖНАРОДНАЙ АРЭНЕ

На Асамблі «Pax Romana».

Сёлетняя пленарная Асамблія міжнароднае каталіцкае арганізацыі «Pax Romana» (адзываліся Міжнароднага Руху Каталіцкіх Ітэлектуалістых) адбылася між 1-7 жніўня ў Лісабоне і Фатіме (Партугалія). На ёй удзельнічала каля 150 прадстаўнікоў з розных краінаў сівету. Галоўным аб'ектам студыяў быў апосталят у прафесіянальным жыцці ліберальных прафесіяў. Для ўдзельнікаў Асамбліі ў чялазелю 1-га жніўня Я. Эм. Кардынал Эмануіл Цэрэжэйра Патрыярх Лісабоны адслужыў урачыстую Службу Божую ў царкве

св. Яна Божага, а пасыль яе адбылася ўрачыстая інаўгуратычная сесія Асамбліі ў салі Вышэйшага Тэхнічнага Інстытуту. Усё папалудне і наступны дзень адбываліся экспкурсіі ў гістарычныя партугальскія мяйсцоўстві і ў Фатіму.

Праца Асамбліі пачалася 3-га жніўня. Пасыль выслушаньня асноўных дакладаў уласцівая праца вялася ў трох спэцыяльных камісіях: 1) для праблемаў прафесіянальнага фармаванья, 2) прафесіянальнае дзейнасці і 3) судносінаў унутры прафесіянальных згуртаваньняў і судносінаў між прафесіямі ў лякальнай, нацыянальнай і міжнароднай плошчы. У працах трэцяе камісіі ўдзельнічаў і беларускі дэлегат ад БАКА «Руны». Пра-

Вёска Парэча на Палесьсі перад 1939 г.

Дуб з ваколіц возера Свіцязі.

цы ў камісіях азначаліся сваім высокім навуковым узроўнем і творчым энтузіазмам, tym энгузіазмам, які можа вытварыць толькі шчырая сяброўская атмасфера, а якраз гэткая атмасфера адчувалася ўсюды і захапляла ўсіх. Там знайходзілі супольную мову амэрыканскія, французскія, ангельскія, нямецкія, гішпанскія, галіндзкія, партугальскія і іншыя прафэсары сусветнае славы і беларускі студэнт, каб супольна дыскутуваць ўсіх адноўлькава цікавячыя праблемы.

Уканцы адбылося пленарнае паседжаньне, прысьвеченнае статутовым зъменам і былі разгледжаныя заявы аб прыняціі ў сябры новых нацыянальных арганізацыяў ды выбраныя трох новыя сябры ў Сталую Раду «Пакс Романа». Пашучалася так-жа пытаньне сусветнага кангрэсу «Пакс Романа», які мае адбыцца налета ў Лёндане між 18-25 жніўня. Усе працы Асамблеі пачыналіся і канчаліся супольна малітвой.

З нагоды гэтае Асамблеі варт зацеміць, што ў гэтай сям'і вольных народоў, якая аб'ядноўвае 77 студэнцкіх арганізацыяў з 47 краінаў і 54 фэдэрациі каталіцкіх інтелектуалістаў з 39 краінаў і мае да таго яшчэ сябрамі 9 міжнародных каталіцкіх арганізацыяў, беларусы здабылі сабе належнае мейсца як роўнапраўныя сябры, маючы такі самы вырашальны голос як і дэлегаты з найбольшых дзяржаваў. Цяпер бязумоўна павінна ляжаць ў інтарэсе ўсіх съведамых беларусаў каб прычыніцца ў меру магчымасці да падтрымання БАКА «Руны», якая рэпрэзэнтуе беларусаў у гэтай міжнароднай сям'і і здабывае адначасна шчырых сяброву для Беларусі спаміж дэлегатаў вольных народаў.

Перамены ў Інстытуце для Вывучэння Гісторыі і Культуры СССР

Маладая навуковая ўстанова, заснаваная стараннямі Амэрыканскага Камітэту ў 1950 г. у Мюнхене для вывучэння гісторыі і культуры ў

СССР мела сёлета між 5-7 ліпеня пятую з чаргі навуковую канфэрэнцыю на агульную тэму «Сучаснае становішча і перспектывы ў развіцці палітычнага, эканамічнага і нацыянальнага пытанняў у СССР». У канфэрэнцыі ўдзельнічала каля 200 навукоўцаў з заходнезурэйскіх краінаў, з ЗША і эмігрантаў з Савецкага Саюзу, у тым ліку і 8 беларусаў. Было прачытана 11 асноўных рефератаў з адпаведнымі корэфэратамі і дыскусіямі. Ад беларусаў прачытаў реферат др. Ст. Станкевіч на тэму: «Нацыянальная палітыка Крамля ў Беларусі», а С. Кабыш прачытаў корэфэрат да гэтае тэмы.

У параданыні да папярэдніх канфэрэнцыяў гэтая канфэрэнцыя выразнівалася тым, што давала поўную магчымасць прадстаўнікам нерасейскіх народаў, выказаць аб'ектыўную прауду і паказаць сапраўднае аблічча мерапрыемстваў Масквы адносна нерасейскіх народаў, выявляючы ўсе способы вынішчання гэтых народаў.

Тыдзень пасля канфэрэнцыі 13 ліпеня адбылася ў Мюнхене агульная асамблея сяброў Інстытуту, у часе якое дакааптавана 23 новых сяброву спаміж нерасейскіх навукоўцаў і выбрана новыя кіраунічыя органы. Ад беларусаў увайшло 4 сяброву. Навуковую Раду Інстытуту выбрана ў такім складзе: старшыня — праф. Мартос, заст. старшыні — праф. Мерцалаў і др. Кірымал (крымскі татарын), сакратар — др. Ст. Станкевіч.

Прынята так-жа новы статут Інстытуту. Ад гэтага часу яго здейнасць значна пашыраеца, прызначаецца больш стылэндыяў для навуковых працаў для нерасейскіх вучоных і запланивана выданыне публікацыяў Інстытуту акрамя дагэтулешніх публікацыяў у ангельскай і расейскай мовах так-жа і ў іншых мовах, у тым ліку і ў беларускай.

З песні на універсытэцкай сцэне
Універсытэт у Колюмбус, штат Огайё у ЗША

штогод ладзіць «Міжнародны Тыдзень» для эбліжэньня і лепшага паразумення між народамі сьвету. У праграме Тыдня заўсёды адбываюцца мастацкія вечары з выступленьнямі паасобных нацыянальных групаў.

Сёлета ў мастацкім вечары ўдзельнічала 13 нацыянальнасцяў: арабы, аўстралійцы, беларусы, гавайцы, грэкі, гунцы, індыйцы, немцы, пакістанцы, украінцы, філіпінцы, югаславяне і японцы. Беларускія песьні съпявалі дзівее маладыя съпявачкі і будучыя студэнткі Іра Калядка і Роза Шыкалюк. Добрае выкананье і багацьце іхных гласоў сапраўды чаравала слухачоў. Пад уражэннем беларускіх мэлёдый арганізатарка культурных вечароў пры універсітэце дзякуючы маладым съпявачкам, расцалавала іх на сцене, выклікаючы гэтым сапраўдную буру воплескаў.

Выстаўка ў Пэрт.

Між 9-22 жніўня адбылася ў сталіцы Захаднія Аўстраліі — Пэрт выстаўка мастацтва і ручных вырабаў. У выстаўцы ўдзельнічалі: ангельцы, беларусы, галіндцы, інданэзійцы, кітайцы, мальтанцы, палякі, расейцы, украінцы, эстонцы, югаславяне, японцы, група ад «Эсперант» і іш. Беларускі адзідзел на выстаўцы быў зарганізаваны стараннем Адзідзелу Задзіночання Беларускіх Ветэранаў у Пэрт, прытым сябры Адзідзелу забясьпечылі дзяжурства на выстаўцы. Беларускі адзідзел выстаўкі быў прыгожа аформлены і карыстаўся вялікаю папулярнасцю ў глядзельнікаў. Але нажаль ня ўсе з глядзельнікаў прыходзілі падзіўляць выстаўку; кірунікі польскага калені ў Пэрт, заўважыўшы ў беларускім адзідзеле Вастарбрамскую ікону Божае Маці стараліся нагаварыць карэспандэнтку каталіцкага газеты «Сындэй Тайм», каб згяніла беларусаў за «прысабечваньне польскіх съвятасцяў». Гэтыя нагаворы выклікалі самазразумелае зацікаўленне карэспандэнткі і яна звярнулася да беларусаў па дакладнейшыя інфармацыі — польскія інтырыгі кончыліся нічым.

Выстаўка была сфільмаваная. Разам з добрымі ўражэннямі аб беларускіх экспанатах, глядзельнікі выносілі з выстаўкі так-жэ добры ўспамін і аб самой Беларусі. Ветэраны з Пэрт з гонарам выканалі свой абавязак адносна свае Бацькаўшчыны.

БАЦЬКАЎШЧЫНА

Рамонт царквы

Як паведамляе «Звязда» з 25-VI г. г. у лікіх будынкаў, якія цяпер аднаўляюцца ў БССР, знайходзіцца Мікалаеўскі сабор у Магілёве. Рамантуецца аднак ён толькі як архітэктурная памятка з XVII ст., а не як съвятыня.

Узмацненне супрацьрэлігійнае прапаганды

Апошнім часам ува ўсім Савецкім Саюзе, а ў тым ліку ў БССР супрацьрэлігійная прапаганда

значна ўзмацнена. У савецкай прэсе так у цэнтральнай, як і ў правінцыянальнай і фаховай усьцяж публікуюцца артыкулы бязбожнага зъместу. Найбольш іх надрукавала «Чырвоная змена», бо-ж для камуністу вельмі недаспадобы, што назіваюцца ў радох камсамольцаў выяўлена значнае зацікаўленыне да рэлігійнага жыцця і нахіл да рэлігійнасці. На якім узроўні вядзенца супрацьрэлігійная прапаганда і куды яна найбольш скіравана можна бачыць са зъместу артыкулаў. І так у «Чырвонай змене», пачынаючы ад 15 траўня з'явіліся артыкулы Г. Лішыца і іншых на тэмы: «Марксізм-ленінізм аб рэакцыі сутнасці рэлігіі», «Як і чаму ў людзей з'яўлялася вера ў Бога?», «Ватыкан на службе ангала-амэрыканскага імпэрыялізму», «Забабоны — перажыткі мінулага» і інш.

У сваю чаргу «Звязда» ня менш часта публікуе артыкулы на гэту ж тэму. Вось для прыкладу некаторыя з іх: А. Гагарын «Паходжанье і клясавая сутнасць хрысціянства» №р. 144, у №р. 175 перадрукована перадавіцу з «Правды»: «Шырэй разгарнуць навукова-атэістичную прапаганду». У сълед за тым 4-VII з'явіўся артыкул Н. Алексютовіча «Рэлігія — вораг навукі і пра-грэсу», а праз пару дзён 8-VIII з'явіўся ананімны артыкул «Газета і навукова-атэістычная пра-лаганда», у якім скрытыкована «Чырвоную зъмену» за нездавальняючу «мэтанакіраванасць паказу дзейнасці камсамольскіх арганізаціяў у пратагандзе наўукова-прыродазнаўчых ведаў, паказу форм і мэтадаў антырэлігійнае работы сярод моладзі». Усе іншыя газеты ў БССР стараюцца не адставаць у гэтай пратагандзе.

Гэткае ўзмацненне бяз сумніву мае аснову і гэтаю асноваю ёсьць ня што іншае, як ажыўленыне рэлігійнага жыцця. Як скончыцца гэтая атака, тымчасам нельга прадбачыць, але ўжо нічога новага ў супрацьрэлігійной барацьбе бальшавікі выдумаць ня могуць дык і вынікі яе хіба-ж ня будуць іншыя, як папярэдніх вострых атакаў.

Супрацьнезалежніцкая прапаганда

Нядайна дзяржаўнае выдавецтва БССР у Менску выдала кніжку С. М. Ісацэнкі «Правал амэрыканска-англійскіх агрэсіўных планаў у Беларусі ў 1917-20 г.г.». Няма ведама, ці гэтая кнішка калі з'явіцца ў кнігарнях вольнага съвету дык тымчасам аб яе зъмесціце даведваецца з рэцэнзіі Ф. Кляцкова, якая з'явілася ў «Звяздзе» №р. 165 з 14-VII пад вымоўным загалоўкам «Урокі гісторыі». — Загаловак гэтае рэцэнзіі вельмі трапны, але ня ў тым сэнсе, як гэтага хоча Кляцкоў, бо тое, што калісі дзяржавы вольнага съвету зама-ла цікавіліся лёсам Беларусі і адмовіліся даламагчы вызвольнаму беларускаму руху, можа быць для іх сапраўднаю лекцыяю. Не падтрымаўшы беларускага вызвольнага змаганья, дзяржавы вольнага съвету не здабылі сабе прыхільнасці

бальшавікоў, а толькі ўэмочнілі бальшавіцкі ім-пэрыялізм. Самое зъяўленыне гэтае кніжкі съведчыць, што міма нячуванага тэрору незалежніцкая барацьба на Беларусі ня спыняеца. Што да зъместу кніжкі, дык ён вызначаеца tym, што аўтар перакручвае ў неімаверна фантастычны способ усе гістарычныя факты з беларускага вызвольнага змаганьня.

На нараканьях пачынаюць і канчаюць

У звязку з сёлетнім школьнім годам у БССР, сам міністар асьветы І. М. Ільющын апублікаў у «Звяздзе» 27-VII артыкул аб падрыхтоўцы да навучальнага году, у якім побач ружовых абязанак, што заплянована зрабіць у бліжэйшай будучыні, мусіць прызнацца да няцікавага стану таго, што ў сапраўднасці зроблена. Вельмі характэрнае прызнаныне Ільющына, што выдаеца тва вучэбна-педагагічнае літаратурны да гэтага часу ня выдала цэлага раду кнігаў, заплянаваных яшчэ ў мінульым годзе. У іх ліку «Методыка выкладання беларускай мовы ў пачатковай школе», «Методыка літаратурнага чытання па беларускай літаратуре ў 5-м класе», «Зборнік практиканьняў па беларускай мове ў 8-10-м класах» і інш. Німа дзіву, што гэтых падручнікаў ня выдалі, бо-ж іх кожны баіца зредагаваў — ці-ж можа быць іначай у «свабоднай беларускай дзяржаве!?

У тым-же нумары газеты побач артыкулу міністра ёсьць здымак новога кнігарні ў Менску і напіс на ёй зроблены ў чысьцюсенькай расейскай мове. Ці-ж трэба лепшага тлумачэння, чаму да гэтага часу не надрукаваны названыя кнігі!?

Чаго толькі папера ня церпіць?!

Вярхоўны Савет БССР 15-VII г. г. ратыфікаў аж трэй міжнародныя дагаворы: Жэнэўскую канвенцыю з 12-VIII-1949 г. аб абароне ахвяраў вайны; Канвенцыю аб палітычных правах жанчын і Канвенцыю аб папярэджаныні злачынства геноцыду (народабойства) і пакарні за яго. І гэта робіцца тады, калі на Беларусі штогод зънікаюць сотні тысяч насельніцтва. Відаць аднак, што савецкія дэлегацыі падпісвалі названыя канвенцыі ня з лёгкім сэрцам, бо-ж ад часу падпісання 16-XII-1949 г. да ратыфікацыі прашло нямала часу.

АУСТРАЛІЯ

З арганізацыйнага жыцця

● У дніх 24 ліпеня да 1-га жніўня адведаў Мельбурн архіяп. Сяргей галава БАПЦ. З гэтае нагоды адбыўся сход мійсковых праваслаўных беларусаў у справе наладжаньня рэлігійнага жыцця.

● Згуртаваныне Беларусаў у Вікторы адбыло 26 чэрвеня гадавы сход. Справа здача ўступаючае управы мела на сваім рахунку нямала беларуское нацыянальнае і харытатыўнае дзеянасці. У склад новае управы ЗБВ выбрана: М. Андрэйчыка, П. Мікуліч Ул. Аксічыца і М. Рамашку.

● Згуртаваныне Беларускіх Камбатантаў у Вікторы за мінулы год побач супрацоўніцтва з іншымі беларускімі нацыянальнымі арганізацыямі ў беларускім грамадзкім жыцці, ладзіла яшчэ фаховыя рэфэраты і ўтрымоўвала контакт з спародненымі арганізацыямі ў іншых краінах, як гэта выказала справа здача ўступаючае управы ЗБВ на гадавым сходзе 27 ліпеня. У склад новае управы выбрана: старшыня — М. Мікуліч, заст. старшыні і скарbnік — Д. Кажура, сакратар — А. К.

3. Ш. А.

З навуковага і рэлігійнага жыцця

● У мінульым акадэмічным годзе 9 сябраў Беларускага Студэнцкага Таварыства ў Амэрыцы скончылі свае студыі. З іх Аўгень Вярбіцкі зрабіў дакторат з біяхеміі, Аўгень Ярашэвіч здобыў ступень магістра ў будаўніцтве. Новым беларускім культурным сілам жадаем поспехаў у далейшым жыцці.

● Згуртаваныне Беларускіх Жанчынаў у Кліўлендзе зрабіла для беларускіх аўтак. прав. царквы Жыровіцкага Божае Маці ў Кліўлендзе мастацка выкананыя харугвы. На адной з іх ёсьць абрэз Спасіцеля, а на другой Жыровіцкая Богамаці. Кошты харугваў у вышыні 80 даляраў пакрыла згуртаваныне з свае касы.

ФРАНЦЫЯ

Даклад прэз. М. Абрамчыка

Падчас чарговае зборкі Аб'еднання Беларускіх Работнікаў у Францыі дня 1-га жніўня ў салі Хрысціянскага Сындыкату ў Парыжу прэз. М. Абрамчык зрабіў даклад аб атвошніках асягненнях беларусаў на міжнародным грунце і аб выніках сёмае сэсіі Рады БНР. Цікавы і вельмі актуальны даклад быў дапоўнены яшчэ выясьненнямі ў адказах на пытаныні прысутных.

ТЫДЗЕНЬ СТУДЫЯЎ Б. А. К. А. «РУНЬ».

У папярэднім нумары нашага часопісу, у аўгусты аб чарговым Тыдні Студыяў БАКА «Рунь» здзеля недагляду карэктуры падана памылковую дату. Тыдзень Студыяў адбудзеца ня між 24 верасня і 1-га кастрычніка, але між 23 кастрычніка і 1-га лістапада.

Адначасна з Тыднем Студыяў сябры «Руні» прымуць удзел у Міжнародным Марыйскім Кангрэсе, які ў тым часе будзе адбывацца ў Рыме.

За памылковую інфармацыю Рэдакцыяя прапрашае ўсіх сваіх чытачоў і управу БАКА «Рунь».

Рэдакцыя

ПОШУКІ

Раманоўскі Ян шукае Браніслава, народжанага ў 1923 г., Канстантына народжанага ў 1926 г. Весткі просіць сласць на адрес: Ramanouski Jan, 97, Keumeg Str. Belmont Perth. W. A. Australia.

Абразкі з жыцьця

ПЧОЛЫ НАСТАВІІ НА РОЗУМ

У 1920 г. перад Калядамі адбыўся публічны дыспект у в. Пакроўская (Расея) на тэму: «Адкуль узялася вера ў Бога?» Малады агітатар Матюшын, пераказаўшы звычайнія цьверджаньні камуністу аб паўстаныні рэлігіі з бяссыльля першых людзей і страху перад стыхіямі прыроды, стрэнуть між слухачамі аднаго пчаляра, які з глыбока ведаў прыродазнаўства, пачаў дапытвашца ў агітатара, адкуль узяліся такія мудрыя і мэтанакіраваныя інтынкты ў пчолаў, якія нават у некоторых выпадках перавышаюць людзкія здольнасці? Пчолы ня вучачца ў нікога, а працуяць так, што нават людзі з найбольшай навукой так пращаўваць не патрапяшь. Пасля доўгае дыскусіі і пасля некаторага разважаньня аб tym, хто мог быць стварыцелем інтынктаў, агітатар Матюшын зъмяніў тон свае гутаркі і ўканцы голасна казаў: «Розумны сусьвет сатвораны вялікім Усемагутным Розумам, разумнае можа паходзіць толькі ад разумнага, гэта так відавочна, як тое, што съвет дае паходзіць ад съветлага, а цёмнае ад цёмнага.

— Дык ёсьць Бог? — спытаўся ў Матюшына пчаляр.

— Так, ёсьць! — адказаў яшчэ нядавуны бязбожны агітатар.

Усе, слухаючы гэты дыспект, за выняткам толькі старшыні, які ўцёк з салі, уславілі Бога пабожным съпевам. Аднак за сваё шчырае прызнаньне Матюшын заплатіў жыцьцём.

Паводле Ф. Мельнікаў

ПРАМАЎЛЯЮЧАЯ ПРЫЛАДА

На адным заготпункце драўніны над Нёманам зімою 1941 г. было вельмі людна. Сяляне з блізкіх і далёкіх вёсак скочвалі ў ярусы выносьлівія хвоі з Налібоцкае пушчы. Каля аднаго яруса стаяў актыўіст з недалёкае вёскі і камандаваў працаю. Але вось між селянён даглянуў інтэлігэнтнае ablічча пажылага чалавека з сівіа барадою, які з друкам у руках скочваў цялеш з сваіх сяняў. Актыўіст як бачыш распытаў ад кагосці, што гэты чалавек ёсьць съвятаром і вось, каб яму чым колечы дапячы, азвяўся з кінамі:

— Гэй, поп, што замяніў ужо крыж на друк?

— А, замяніў, чалавеча, замяніў; і думаю, што добра зрабіў, бо для тых, што ня хочуць слухаць крыжа юма больш пераконваючыя рэчы, як друк.

Актыўіст ня ведаў, што адказваць, а якісці дзядзька з гурту заўважыў:

— Войчанька, добра было-б каб і гэтаму «разумнаму» дакінуў некалькі дубовых слоў, можа-б крыху ацверазіўся.

Далей з гурту пасыпалася пад адрасам актыўіста толькі вострых дакораў, што ён моўчкам перайшоў да другога яруса.

НЯ СЪМЕЙСЯ ЧУЖОЙ БЯДЗЕ, БО СВАЯ НАПЕРАДЗЕ

Прысьлятаватая і мощна няпрыгожая Тадора

жыла ў суседстве з красуняю на ўсю вёску — Кацярынаю. Ня раз між імі дайходзіла да сварак і тады заўсёды Кацярына з апошніх слоў папракала Тадору за яе сълепату і брыдкасць. Аднойчы сварка была вельмі вострая. Напасьледак, Тадора крыху супакоўшыся кричала да Кацярыны:

— Што я недабачу, дык я ў гэтым ня вінаватая, але ў цябе вачэй пазычаць ня буду, бо і ты не застрахаваная, што яшчэ горшаю за мяне будзеши. А калі так мяне ганьбіш, дык няхай табе дасьць Бог самой скаштаваць гэтага «шчасця»...

Праз колькі тыдняў пасля гэтае сваркі Кацярына разам з сваімі хатнімі маладцілі жыта і вытрасаючы салому на кулі, так укалола сабе саломінаю вока, што ёй аж съвет загарэўся ў вачох. Ніякія рады і лекі нічога не памаглі — вока вялікім болем выплыла, а да гэтага прычапілася яшчэ нейкая немач і ablічча часткава спараліжалася. Ад ранейшае прыгажосці не асталося і съледу. Калішняя прыгажуня Кацярына сталася нейкаю пакракаю. Тыя, што яе ведалі перш, калі яе часам спатыкалі на вуліцы змарнелую і скурчаную з напоўадчыненым ротам, шапталі:

— Вось як Бог пакараў за злосны язык!

БОЖАЯ РУКА І З ДНА МОРА ДАСТАЕ

Малады французскі камуніст з усім жарам маладое энэргіі вёў камуністычную пропаганду між работнікамі ў адным брэтонскім горадзе. Маючы пры тым адзін паганы нахіл, ён часам дайходзіў амаль да шаленства. Аднойчы ў прыступе такога шаленства ён кінуўся з мосту ў рэчку з намерам самагубства. Калі ўжо быў на дне ракі і выбіваўся з сілаў, калі ўжо вада пачала заліваць яго лёгкія, раптам у съведамасці, быццам у люстры, з маланкаваю хуткасцю і яснасцю пачалі праўмінаць абрэзы з мінулага жыцця і ўсе злочыны, якія ён зрабіў за свой век. Тады рэшткамі сілаў ён звяянуўся да Бога з гарачай малітваю: «Даруй мне, Божа!...

Цела ўтопленага знайшлі толькі праз паўгадзіны, але настойлівымі заходамі лекараў, яго яшчэ ўдалося адратаваць. Шаленства юнака мінула, але ачуяўшы, ён не забыўся свае малітвы на дне ракі. Ён пайшоў у бліжэйшую парахвію, навучыўся катэхізму, ахрысьціўся і сваю ахвярнаю працаю на карысць Каталіцкае Царквы стараўся направіць туго шкоду, якую калісці рабіў камуністычнаю пропаганду.

ЗАЯВА ВЯЛІКАГА ВЫНАХОДНІКА І ВУЧОНАГА

Сусьеветнае славы вынаходнік і вучоны Тамаш Эдісон (1847-1931) аднойчы казаў: «Я ня п'ю ніякіх ап'яняючых напіткаў, бо мушу абходзіцца ашчадна з майм розумам. А ўвозіць алькаголь у людзкія мазгі, гэта тое самае, што ўсыпаць пясок у падшыпнікі машыны — аблывы тады спынаюць дзейнасць».

З Ъ М Е С Т

а. Ч. Сіповіч — 1054-1954	1
а. Я. Тарасевіч — Царква — Містычнае Цела Хрыста	3
а. Л. Гарошка — Справа беларускае каталіцкае епархii ў Мен- ску ў 1924 годзе	4
а. Л. Гарошка — Пад знакам «рускае і польскае веры».....	6
А. Жменя — Інаўгуратыя	11
На рэлігійнай ніве	12
Беларуская хроніка	14
Тыдзень Студыяў Б.А.К.А. «Руны»	16
Пошуки	16
Абразкі з жыцця	**